

källan

SVENSKA LITTERATURSÄLLSKAPET I FINLAND

1 / 2 0 2 3

Tio år av arkivglädje på nätet

Innovationen
som kan förändra
modebranschen

Modersmålssvenskan är
en doldis i finska skolor

Förfalskare på 1800-talet • Så förlorade adeln sina privilegier

INNEHÅLL

- 1 Ledare
- 6 Guldkorn ur arkivet
- 7 Förfalskningar ger insikter i 1800-talets samhälle
- 10 Guld och gröna fibrer
- 15 Likhet inför lagen punkterade adelns privilegier
- 18 Tjugo år av förvaltningsreformer
- 21 Humanister och samhällsvetare behövs för att lösa vår tids stora utmaningar
- 22 Kulturarv för alla
- 26 Även solen har sina fläckar
- 29 När politik väcker starka känslor
- 30 Stor potential för svenskan i finska skolor
- 32 Skolgång på teckenspråk
- 34 Vi samlar in berättelser från forskarvärlden
- 35 Vad betyder bilen för dig?
- 38 Billigt smör och socker lockade på andra sidan Kvarken
- 40 Fem frågor till Martin Hårdstedt
- 41 Nytt ur SLS utgivning

källan

Källan. Svenska litteratursällskapet informerar 1/2023 (30:e årgången).

Utgivare: Svenska litteratursällskapet i Finland, PB 158, 00171 Helsingfors.

www.sls.fi, tfn 09 618 777, e-post: info@sls.fi

Ansvarig redaktör: Marika Mäklin. **Redaktörer:** Malin Bredbacka-Grahn, Nora Ervalhti, Hedvig Rask, Emma Tuominen. **Övriga redaktionsmedlemmar:** Nina Edgren-Henrichson, Christer Kuvaja, Kristina Linnovaara, Jonas Lång, Jennica Thylin-Klaus. **Layout:** Antti Pokela.

Fotograf (när inte annat anges): Janne Rentola. **Tryck:** Nord Print Ab 2023. Tryckt i EU. ISSN-L 1237-8356. ISSN (print) 1237-8356. ISSN (online) 2242-6787.

Omslag: Pontus Hultén och Christine Schildt på Gaidouronisi. Foto: Göran Schildt. SLS/Göran Schildts arkiv. **Arkivbildernas signum:** Pärmbild SLSA 1150, s. 2 SLS 105 b (ovan), FMI 1s (nedan), s. 6 SLSA 1456, s. 22–23 ÖTA 112, s. 24 ÖTA 112 (ovan t.v. & nedan t.h.), SLS 1555 (ovan t.h. & nedan t.v.), s. 25 SLS 405a (ovan), SLS 1405 (nedan t.v.), SLS 2271 (nedan t.h.), s. 26 SLSA 1150, s. 33 SLS 2369, s. 34 SLSA 1040, s. 35 ÖTA 139, s. 36 (ovan) SLS 1992, 36 (nedan) ÖTA 112, s. 36–37 SLS 2227, s. 37 ÖTA 112, s. 38–39 ÖTA 112

Åsa von Schoultz

Dags att ta plats

SLS ÄR EN FÖRENING MED STARKT kulturellt och historiskt kapital och med finansiella och organisatoriska förutsättningar att göra avtryck i samtiden. Men uppfattas vi som relevanta utanför kretsen av redan övertygade anhängare?

Som Källanläsarna väl känner till kan SLS stoltsera med imponerande satsningar på samlandet och bevarandet av det litterära och kulturella kapital som har byggts upp under sekel, för att i dag utgöra centrala delar av den finländska och finlandssvenska identiteten. En omfattande arkivverksamhet och utgivning av högklassig, vetenskaplig litteratur tillhör kärnverksamheten. För att inte tala om de litterära priserna och understödet till humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning.

Allt väl kan tyckas. Samtidigt är min lite pessimistiska bild att SLS som förening och den verksamhet som bedrivs är relativt okänd bland flera potentiellt viktiga målgrupper. Svenskspråkiga forskare i humanistiska ämnen och historiskt och litterärt bevandrade personer är sannolikt väl medvetna om sällskapet styrkor och centrala satsningar, men redan för en forskare i samhällsvetenskapliga ämnen kan SLS uppfattas vara av marginell relevans.

Grunden för min pessimism står inte att finna de officiella dokumenten. Vår rådande vision pekar på en stark strävan efter att vara relevant i tiden: *SLS är en dynamisk aktör och eftertraktad samarbetspartner, som både nationellt och nordiskt lyfter den samhälleliga betydelsen av det svenska språket och kulturarvet i dagens Finland. Vi vill alltså vara mycket mer än tillbakablickande och vårdande av det som varit. Vi ska också vara här och nu, och svara på dagens problem.*

Värdegrunden i sin tur lyfter fyra nyckelord, gentemot vilka allt arbete ska vägas: *kunskap, kvalitet, förnyelse och mångfald*. Att kunskap och kvalitet är ledord som förknippas med SLS ifrågasätter nog få. Förnyelse sker kontinuerligt och mycket är för tillfället på gång, inte minst det stora forskningsprogrammet Framtida utmaningar i Norden och den nya populärvetenskapliga publikationsserien Vårt att veta. Kring värderingen mångfald råder det däremot större tveksamhet. Mångfald kan naturligtvis mätas på flera sätt, men mitt intryck är att vi kunde göra mer för att nå ut till en mer diversifierad publik och även för att öka mångfalden vad gäller centrala SLS-aktörers bakgrund.

Om SLS vill uppfattas som relevant i vår samtid och göra avtryck utanför den finlandssvenska kulturorienterade kretsen krävs ett idogt arbete med nya medel. Vi ska naturligtvis inte glömma bort vårt stolta kulturarv, men vi behöver kanske bli lite modigare, våga bryta invanda rutiner. Hur detta görs på bästa sätt måste vetenskapliga rådets medlemmar få besluta. Min magkänsla säger ändå att vi kan bli ännu vassare på att lyfta fram SLS roll i olika samarbetsprojekt och våga ta en större plats i offentligheten. ●

Åsa von Schoultz är professor i allmän statslära vid Helsingfors universitet och ordförande för SLS.

”Uppfattas vi som relevanta utanför kretsen av redan övertygade anhängare?”

Från spelmän till folkmusikrörelse i SLS arkiv

På SLS finns en stor folkmusikskatt bevarad. Det äldre folkmusikmaterialet hittas främst i samlingarna som är tillgängliga via SLS kundtjänst i Helsingfors och det nyare materialet finns i samlingarna som är tillgängliga via kundtjänsten i Vasa. Det äldre materialet består av folkmusikuppteckningar som gjordes runtom i Finlands svenskbygder under 1900-talets första hälft och av fotografier från spelmanssammankomster, bröllop, danstillställningar och enskilda spelmän. Även traditionsinspelningar från 1960- och 1970-talen bevaras i Helsingfors. I Vasa bevaras nyare inspelningar, dokumentation av spelmans- och folkdansrörelsen i ljud och bild och av annan folklig musik- och dansutövning. I båda samlingarna ingår handskrivna vishäften, militärhäften och notsamlingar som representerar folkligt musik- och textsamlade under ett och ett halvt sekel. Arkivmaterial som finns i digital form kan man ta del av i forskarsalarna både i Helsingfors och i Vasa. Analogt material kan man studera i forskarsalen på den ort där det bevaras.

För många folkmusikutövare är de sex musik- och dansdelarna i samlingsverket *Finlands svenska folkdiktning* fortfarande en viktig källa till repertoar och kunskap om äldre tiders spelmans- och vistradition. En del botaniserar i de gamla böckerna medan andra letar i de digitala versionerna på folkdiktning.sls.fi. Numera är också stora delar av källmaterialet till samlingsverket digitaliserat och fritt tillgängligt på webbplatsen sls.finna.fi, liksom mycket annat av SLS folkmusikmaterial. ●

Foto: Otto Andersson. SLS/Brages spelmanstävlingar

Gamla fotografier på spelmän som Gustaf Bohm i Kimito, dokumentationer av spelmansstämman i Oravais 1988 och mycket mer finns att upptäcka i SLS folkmusikmaterial.

Arkistojen äärellä
Dyk i arkiven
Dive into the archives

Centralen för främjande av
folkmusik och folkdans har
valt "Dyk i arkiven" som
sitt tema för 2023.

Foto: Birgitta Eklund-Strang. SLS/Spelmansrörelsen 1988

SLS sjösätter ny populärvetenskaplig bokserie

Världen är en komplex plats, men vetenskap och forskning gör den begripligare. Därför börjar SLS ge ut en helt ny populärvetenskaplig bokserie – Vårt att veta. I serien publiceras komprimerad kunskap i ett tilltalande format, för en bred publik. Ämnena kan vara allt från potatis till psykologi eller från fåglar till fångläger, alltså också sådana vetenskapsområden som SLS i allmänhet inte ger ut böcker inom. Varje bok är skriven av en forskare eller ett forskarpar, och den fokuserar på ett tema. Serien är en utmärkt arena för forskare som är intresserade av samhällspolitisk dialog och som gillar att skriva populärvetenskapligt. Böckerna är endast 60 sidor och ska vara tillgängliga för alla: priset är några euro, och böckerna säljs på ställen där människor rör sig. De två första böckerna utkommer under våren 2024. ●

Fyra fick pris för sina magisteravhandlingar

I maj delade SLS ut pris för svenskspråkiga magisteravhandlingar i Finland.

Lars och Bojen Huldéns magisterpris i språkvetenskap tillföll FM Mari Leppänen vid Helsingfors universitet för hennes avhandling som handlar om hälsningsfraser bland svenskspråkiga lesbiska och bisexuella kvinnor.

FM Josefine Sjöberg vid Åbo Akademi fick Alma Söderhjelmns magisterpris i historia för sin avhandling om kunskapskapande och -spridning i Finska Hushållningssällskapets insamlingar i början av 1800-talet.

Josua Mjöbergns magisterpris i litteraturvetenskap gick till FM Johanna Kronqvist vid Åbo Akademi för hennes avhandling om nomadisk rörlighet i Sara Stridsbergs roman *Darling River* och Hannele Mikaela Taivassalos roman *In transit*.

FM Santtu Anckar vid Åbo Akademi tog emot Ragna och Olav Ahlbäckns magisterpris inom traditionsvetenskaperna för sin avhandling om mäns berättelser om årstörningar.

Pristagarna får ett pris om 1 500 euro var. ●

Pristagarna uppifrån fr.v.: Johanna Kronqvist, Josefine Sjöberg, Santtu Anckar och Mari Leppänen. Foto: Simon Karlsson, Mikael Korhonen, Emmy Wikström och Janne Rentola

HEIDI SCHAUMAN OCH MARCUS NORRGÅRD INVALDA I SLS STYRANDE ORGAN

Professor Marcus Norrgård valdes in i SLS vetenskapliga råd och forskningschefen Heidi Schauman i sällskapets finansråd vid årsmötet i april. Marcus Norrgård är professor i juridik vid Helsingfors universitets juridiska utbildning i Vasa. Han har tidigare arbetat bland annat som professor och forskardoktor vid Hanken och som forskare vid Helsingfors universitet. I sin forskning har Norrgård fokuserat särskilt på immaterialrätt och processrätt.

Heidi Schauman är ekonomie doktor från Hanken och jobbar som forskningschef på Danske Bank. Hon har tidigare varit chefs-

ekonom vid Swedbank och Aktia, och även arbetat som ekonom vid Nordea och Finlands Bank.

Vid vetenskapliga rådets konstituerande möte i april valdes professor Åsa von Schoultz till ny ordförande för SLS. von Schoultz efterträder professor Henrik Meinander, som avgick från vetenskapliga rådet. Till vice ordförande omvaldes rektor Mona Forskåhl och till sekreterare omvaldes professor Pauline von Bonsdorff. Lagman Johan Aalto fortsätter som SLS skattmästare. ●

Heidi Schauman och Marcus Norrgård.

Susanne Österlund-Pötzsch ny akademi-ledamot

Docent Susanne Österlund-Pötzsch, arkivarie vid SLS, har blivit invald som utländsk arbetande ledamot i Kungl. Gustav Adolfs Akademien för svensk folkkultur. Som arkivarie och forskare har Österlund-Pötzsch utmärkt sig genom sitt stora engagemang för internationell samverkan och hon har ett stort internationellt kontaktnät. Hon har aktivt bidragit till att knyta samman och utveckla samarbetet mellan traditionssamlade arkiv i Europa och som forskare har hon medverkat i flera större forskningsprojekt. ●

Patricia Berg ny utgivningschef

FD Patricia Berg har utsetts till ny chef för SLS utgivning. På SLS har hon tidigare arbetat som redaktör, projektledare för Georg August Wallins Skrifter, redaktionschef och tf utgivningschef.

- SLS har en viktig roll som utgivare av vetenskaplig litteratur på svenska i Finland. Alla våra publikationer utkommer fritt tillgängliga digitalt och e-böckerna är tillgänglighetsanpassade. Det känns fint att få leda utvecklingen vidare, säger Berg som också ingår i SLS ledningsgrupp. ●

EDVARD WESTER-MARCKS ARKIV-MATERIAL GES UT DIGITALT

SLS har valt en vinnare i idétävlingen för insamlings-, digitaliserings- och utgivningsprojekt. Ett urval ur den internationellt kända socialantropologen Edvard Westermarcks (1862–1939) arkivmaterial kommer att ges ut som en digital utgåva.

Materialet bevaras i Åbo Akademis biblioteks arkivsamlingar och är sedan 2021 upptaget i registret för Unescos nationella världsminnen. I samlingen ingår bland annat brev till eleverna och kollegerna Bronislaw Malinowski, Hilma Granqvist och Rafael Karsten samt en omfattande brevväxling inom familjen. Också olika typer av manuskript och anteckningar finns bevarade. Projektet inleds 2024. ●

SLS får unikt tillgänglighetscertifikat för sina e-böcker

SLS är den första förläggaren i Finland som beviljats Benetechs tillgänglighetscertifikat för sina e-böcker (Benetech Global Certified Accessible™, GCA). Benetech är en global och ideell organisation som arbetar för jämlika inlärningsmöjligheter, och certifikatet är det första med specifikt fokus på tillgängliga e-böcker. Benetech utfärdar certifikatet till förläggare som konsekvent producerar fullständigt tillgängliga e-pubar och på så sätt tar hänsyn till alla läsares behov, också de med funktionsnedsättningar och inlärningsvariationer. SLS gav ut sina första e-böcker 2018 och i dag utkommer samtliga böcker också digitalt. Mer info om certifikatet finns på bornaccessible.benetech.org. ●

Rättelse I senaste numret av *Källan* (2/2022) uppgavs titeln för Ville Kivimäki, författare till boken *Sargade själar*, delvis inkorrekt. Han är verksam som universitetsforskare vid Tammerfors universitet och arbetar inom Finlands Akademis spetsforskningsenhet för erfarenhetshistoria.

GULDKORN UR ARKIVET

Edith Södergran på hälsohem

Poeten Edith Södergran led av lungtuberkulos. Efter 1914 vägrade hon medicinsk vård och blev i stället ordinerad Kuhneska sittbad i Kirvus på Karelska näset.

Text: Agneta Rahikainen

Under flera års tid vårdades Edith Södergran i olika etapper på sanatorium. I Schweiz genomgick hon en artificiell lungkollaps (pneumothorax) med smärtsamma och förnedrande behandlingar. Det ledde till att Södergran vägrade fortsatt sanatorievård. Hon återhämtade sig fysiskt men led av nervsjuka, en populär diagnos särskilt för kvinnor med lindriga psykiska problem. För att få vård sökte hon sig till ett hälsohem i Kirvus, Kirvun luonnonparantola, vilket det här tidigare okända fotografiet från 1915 indikerar.

Hälsohemmet i Kirvus tillämpade tysken Louis Kuhnes behandlingsmetoder och erbjöd enbart icke-medicinsk vård, som vegetarisk kost, olika naturbehandlingar och svala sittbad där man frotterades med handdukar, den behandling som Södergran ordinerades. Att hon uppenbarligen besökte hälsohemmet har forskningen inte tidigare känt till. I SLS arkiv förvaras nästan allt material med anknytning till Edith Södergran. Det här fotografiet i digital form är det senaste tillägget till Södergranmaterialet. ●

Agneta Rahikainen är marknadsföringschef på SLS och Södergranexpert.

Edith Södergran sittande i mitten med vit klänning och plymhatt tillsammans med personal och andra patienter. Okänd fotograf. SLS/Fotografi med Edith Södergran

Matrosen och brådbäraren Carl Gustaf Backmans brev till rådstugurätten i Raumo 1843, där han försöker intyga att han inte hade förfalskat sitt prästbevis. Foto: Projektet Förfalskarna (källa: Riksarkivet, Åbo)

Förfalskningar ger insikter i 1800-talets samhälle

Forskare har hittat ett tidigare outnyttjat material av förfalskade sedlar och intyg i rättegångshandlingar från 1809–1850 i Åbo hovrätts arkiv. Förfalskningarna ger en unik inblick i allmogens skriv- och språkkunskaper och i levnadsvillkoren för människor i samhällets utkant.

Text: Nina Edgren-Henrichson

DEN OGIFTA inhyseskvinnan **Maria Strandman** från Heinola åkte fast för att använda ett förfalskat äktenskapsbevis i Helsingfors 1836. Enligt beviset var hon gift med en rysk soldat, **Johan Girs**, i Kronstadt, och han var enligt dokumentet också far till hennes barn.

Maria Strandmans fall är ett av de över 700 förfalskningsbrott som forskarna i projektet *Förfalskarna* undersöker. **Kirsi Vainio-Korhonen**, professor i historia vid Åbo universitet och ledare för projektet, berättar att Maria Strandman var ett rätt typiskt fall bland dem som åkte fast för att använda förfalskade dokument.

– Allmogen, både kvinnor och män, hade tjänstetvång, vilket innebar att de var förpliktade att arbeta. När de förflyttade sig måste de vara beredda att bevisa sin identitet och sin vandel, det vill säga hur de levde, med dokument som arbetsintyg, prästbevis eller respass när någon myndighet frågade efter sådana. Om de äkta dokumenten innehöll någonting suspekt så försökte man skaffa förfalskade dokument, berättar Vainio-Korhonen.

Flera rättsfall handlar också om att den åtalade antingen förfalskat sedlar eller använt falska sedlar.

– På äkta sedlar fanns både tryckt och handskriven text. Förfalskarna kunde använda falska tryckplåtar, men de kunde också kopiera hela sedeln för hand, så att de försökte imitera också den tryckta texten.

Majestätsbrott

Det är en guldgruva av material som forskarna i projektet hittat. Förfalskning av officiella dokument och speciellt pengar var ett majestätsbrott, vilket innebar att fallen behandlades direkt i hovrätten. Förutom Åbo hovrätts protokoll finns också själva förfalskningarna bevarade i rättegångshandlingarna, eftersom de utgjorde bevismaterial.

Forskarna kom förfalskningarna på spåret genom släktforskning. Det var Kirsi Vainio-Korhonen man, historikern **Mikael Korhonen**, som hittade en bunt falska sedlar i arkivhandlingarna om ett rättegångsfall där en av hans förfäder dömts för ”utprängling” av falska sedelmynt, det vill säga för att ha använt falska pengar.

”Backman hade själv förfalskat sitt prästbevis för att dölja att han hade blivit straffad tre gånger för dryckenskap.”

Kirsi Vainio-Korhonen är professor i Finlands historia vid Åbo universitet och leder projektet *Förfalskarna*.

PROJEKTET *Förfalskarna* – Allmogens litterarisering och kunskap om det svenska språket i brottslig kontext i Finland under 1800-talets första hälft pågår vid Åbo universitet 2022–2025 och finansieras av SLS. I projektet deltar också fors-

kare från Åbo Akademi. Projektgrupp: professor **Kirsi Vainio-Korhonen**, projektledare (ÅU), FD **Mikael Korhonen** (ÅU), FD **Taina Saarenpää** (ÅU), FM, doktorand, **Josefine Sjöberg** (ÅA), FD **Mari Välimäki** (ÅU) och docent **Johanna Wassholm** (ÅA).

– I hovrätternas arkiv finns förteckningar över brott, och där hittar man även förfalskningsbrotten. Eftersom ett fall innehöll ursprungliga, förfalskade dokument som bevismaterial så hade vi en hypotes att också de andra fallen kunde innehålla själva de förfalskade dokumenten, och detta har vi nu fått bekräftat, säger Vainio-Korhonen.

Kunde den finska allmogen svenska?

– Förfalskningarna ger oss möjlighet att forska bredare om samhället under början av 1800-talet, framför allt om skrivkonsten och användandet av det svenska språket i Finland, för majoriteten av dokumenten är skrivna antingen på svenska eller – en liten del – på ryska.

En svårutredd fråga är hur mycket svenska den finskspråkiga allmogen kunde i början av 1800-talet, men forskarna i projektet har förhoppningar om att få fram kunskap om det. De utgår ifrån att de finskspråkiga måste använda svenska, eftersom svenskan var myndighetsspråk fram till språkreskriptet 1863 – och i praktiken också efter det.

Ett exempel de hittat i sitt forskningsmaterial är ett brev som matrosen och brädbäaren **Carl Gustaf Backman** skrev när han stod åtalad för att ha förfalskat sitt prästbevis. Han var medlem i Åbo finska församling och åkte fast i Raumo 1843.

– Backman hade själv förfalskat sitt prästbevis för att dölja att han hade blivit straffad tre gånger för dryckenskap. Han skrev också ett brev till rådstugurätten i Raumo för att inte bli dömd. Brevet visar att Backman som finskspråkig kunde skriva på svenska, men på ett svårbegripligt sätt utan skiljetecken.

Allmogens läs- och skrivkunskaper

Också rättegångsprotokollen ger upplysningar som forskarna i projektet är intresserade av. Under rättegången förhörde sig domstolen nämligen ofta om huruvida den åtalade kunde läsa och skriva.

– I en del fall försökte de åtalade först neka. De kunde till exempel säga att de inte kunde någonting alls eller att de kunde läsa tryckt text men inte skrivstil, eller att de inte kunde skriva. Men om det fanns många vittnen i målet kunde det så småningom komma fram att personen i fråga faktiskt kunde skriva. Och då bad domstolen om ett skrivprov, så att den åtalade skrev efter diktamen.

Kunde då Maria Strandman läsa och skriva?

– Hon kunde läsa men inte skriva. Hon hade använt skrivare och hon hade flera dokument skrivna med flera olika handstilar.

Maria Strandman hade byggt upp en falsk historia om både sitt och sina barns liv, för att framstå i bättre dager när hon av någon anledning hade beslutat flytta från Heinola. Namnet på den man hon påstod sig vara gift med tillhörde i verkligheten en soldat i Heinola, som var gift med en helt annan kvinna.

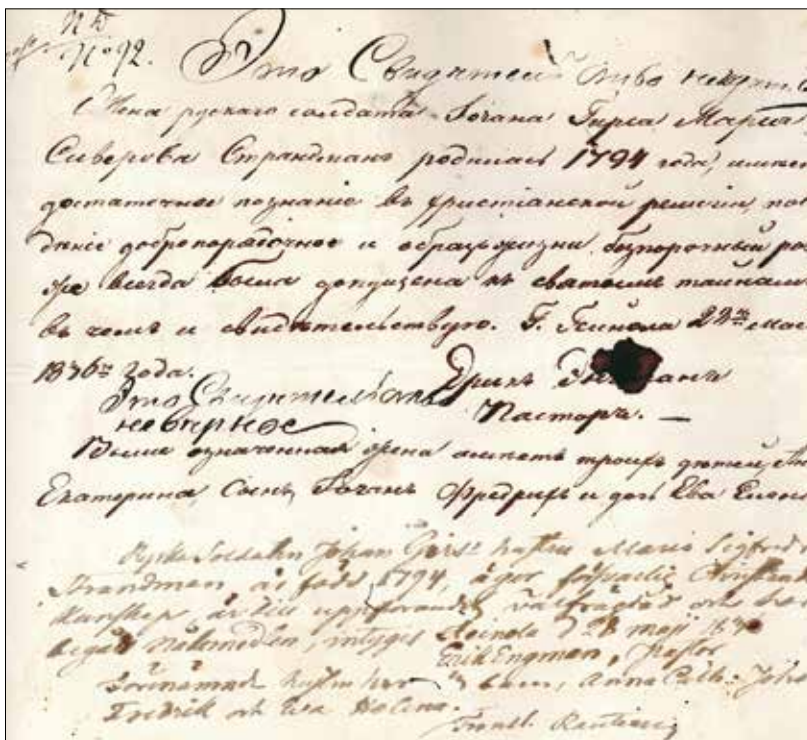
– Det här är ganska typiskt för det här slaget av dokument. Man använder information som är delvis rätt och fabulerar resten av innehållet, konstaterar Vainio-Korhonen.

Anledningen till att Maria Strandman åkte fast och slutligen dömdes var att förfalskaren hade slarvat med att kontrollera fakta när han undertecknade äktenskapsintyget med Heinolapastorn **Erik Engmans** namn. Strandman hade oturen att i Helsingfors råka på en präst som var bekant med denne Engman.

– Det förfalskade äktenskapsintyget var föregivet undertecknat 1836, men Erik Engman hade dött redan 1828.

Maria Strandman erkände och hennes brott kunde bevisas. Den 26 november 1836 dömdes hon i Åbo hovrätt "att mista äran och böta 40 daler eller 19 rubel och 20 kopek silver". Om hon var medellös, vilket var sannolikt, skulle hon straffas med 12 dagars fängelse vid vatten och bröd. ●

Maria Strandmans falska äktenskapsintyg på ryska och svenska, med falsk underskrift av pastor Erik Engman i Heinola 1836. Foto: Projektet Förfalskarna (källa: Riksarkivet, Åbo)

Guld och gröna fibrer

Det började med en papperstidning, sedan testades en bananlåda. Men det var ett par gamla jeans som slutligen ledde in Ali Harlin och Petri Alava på framgångens väg. Deras prisbelönta fiberinnovation lockar internationella modejättar och finansärer att delta i upptäcktsresan mot en mer hållbar framtid.

Text: Susanna Landor

”Tack och lov förstod jag inte hur invecklad teknologi det handlade om.”

Fiberinnovationen Infinna känns och ser ut som bomull.

DET SAKNAS INTE inslag av finsk ingenjörskonst, hederlig sisu och ett heureka-ögonblick i framgångssagan, men framför allt är det ett målmedvetet arbete som har fört **Ali Harlin** och **Petri Alava** framåt. År 2016 startade de företaget Infinited Fiber Company med siktet inställt på att förvandla avfall till användbart råmaterial för textilindustrin. Ambitionen var att bidra till den cirkulära ekonomin och göra skillnad globalt.

– Visst var det fråga om att förbättra världen, men inte enbart med avstamp i naturskyddsfrågor utan i en mer traditionell triangulär hållbarhetstanke. Förutom miljöskyddsaspekter måste satsningen också ha social och kommersiell hållbarhet. Ändamålsenligheten var den största drivkraften för oss, säger företagets grundare Ali Harlin som är doktor i kemiteknik och forskningsprofessor vid den teknologiska forskningscentralen VTT.

Det gällde att tänka tillräckligt stort från början, säger företagets vd Petri Alava, och därför kändes textilindustrin som en lämplig utmaning. Både tillverkare och konsumenter hade börjat vakna till insikt om det höga priset för vårt slit och släng-mode i form av vattenföroreningar och utsläpp av växthusgaser. Globalt sett återvinns mindre än 1 procent av kläderna som kläder, delvis på grund av otillräcklig teknik, så här fanns en tydlig nisch.

– I mina tidigare jobb, bland annat inom avfallshantering, såg jag att det fanns en chans till stor förändring. Det var inte längre bara det billiga priset som styrde den cirkulära ekonomin inom modebranschen, utan det kunde vara ett värde i sig att skapa nya råmaterial av redan använda material. Tack och lov förstod jag inte hur invecklad teknologi det handlade om, säger Alava och skrattar vid minnet av den krävande startsträckan.

Harlins jeans visade vägen

Det första försöket att utvinna användbart råmaterial ur avfall gjordes med en papperstidning. Försöket fungerade visserligen, men pappersinsamlingsföretaget ville använda pappret för andra behov. Följande test gällde kartong, konkret en bananlåda, med samma utgång. Sedan offrade Ali Harlin ett par använda jeans för vetenskapen och voilà! Där satt den – innovationen som gör att slitna jeans, uttöjda skjortor och trasiga handdukar får nytt liv i textilfiber som både känns och ser ut som mjuk bomull.

Samma teknologi kan utnyttjas också för annat cellulosarikt avfall som papper, kartong och vete- och rishalm. Fiberinnovationen döptes till Infinna.

– Stora projekt av det här slaget kräver tålamod och målmedvetenhet. Uppfinningar är ofta resultatet av en lång utvecklingsprocess, poängterar Harlin.

Företagarna säger att en förklaring

Så fungerar återvinningsprocessen

När textilmaterial slits ut, bryts också dess fiber sönder, men polymeren som finns i fibern hålls intakt. Polymeren kan därför frigöras ur fibern och tas tillvara. Den blötlägg sedan i en vätska som frigör bomullscellulosa så att polymeren ska kunna omvandlas till fiberform igen. I och med det är fiberkvaliteten som ny och redo att användas på nytt.

– Vi har valt en teknik som gör att det ska vara relativt lätt för många fabriker att lägga om sin produktion och börja tillverka vår produkt. Egentligen har vi alltså redan en mängd fabriker ute i världen som är våra – de vet bara inte om det ännu, säger Ali Harlin med glimten i ögat.

till att de lyckats är att de vågade välja den allra svåraste råvaran, textilavfall. En annan lyckträff var EU:s handlingsplan och avfallsdirektiv för den cirkulära ekonomin med krav på strängare återvinningsregler, som modeindustrin måste svara på inom de närmaste åren.

– Vi hade helt enkelt tur, och en bra näsa för valet av material. Vi vågade också ge oss ut på marknaden väldigt tidigt och fick redan 2016 kontrakt på att leverera fiber, vilket i sin tur gjorde det lättare att få finansiärer. Ändå var vi inte först, vilket jämnade vägen för oss. Vissa kunder hade redan hört talas om textilfiber, säger Petri Alava.

Storsatsning i Kemi 2026

Sommaren 2015 presenterades innovationen på världens största mässa inom textilteknologi i Milano. När ett sextio-tal företag under den första morgonen visade intresse för produkten blev allt med ens verkligt.

– Det var inte längre fråga om bara ett vetenskapligt projekt utan om en kommersiell satsning som lockade ledande tillverkare och modejättar som H&M, Wrangler, Patagonia och Ikea. En del av dem finns nu på listan över bolagets ägare, säger Alava.

Däremot var intresset från inhemska

företag ljust. De frågade närmast efter en packe färdigt tyg och blev besvikna över att höra att det först gällde att få i gång produktionen.

– Visst förhandlade vi med företag som Vallila och Marimekko, men deras insikt i produktionen var begränsad och deras volymer nådde inte upp till den storskalighet vi var ute efter att bygga upp. Förståelsen för modeindustrins miljöutmaningar var självfallet större hos globala företag, säger Alava.

Företaget har nu en pilotfabrik i Esbo och i UPM:s gamla pappersfabrik i Valkeakoski testas processer och produktionsteknik. De riktigt stora hjulen börjar snurra i januari 2026 då produktionen startar i Stora Ensos före detta pappersfabrik i Kemi, en investering på 400 miljoner euro. Kriget i Ukraina och energikrisen, som höjt priset på el och kemikalier, har skapat oförutsedda utmaningar, men finansiärernas intresse har inte avtagit. Ytterligare en fabrik planeras i Europa eller Asien.

– Uppstartsföretag har ofta svårt att hitta seriösa finansiärer, men det gäller inte oss. Att stora företagsjättar varit redo att ta ansvar för investeringar på 100 miljoner euro visar att de tror på teknologin och produkten, och på oss som företag, säger Petri Alava. ●

”Vi hade helt enkelt tur, och en bra näsa för valet av material. Vi vågade också ge oss ut på marknaden väldigt tidigt och fick redan 2016 kontrakt på att leverera fiber, vilket i sin tur gjorde det lättare att få finansiärer.”

Blå globen-priset

Petri Alava och Ali Harlin belönades med Blå globen-priset 2022 för innovationen Infinna. Priset på 100 000 euro ges till en aktör som gör en betydelsefull insats för att övervinna miljökrisen. Priset finansieras och pristagaren väljs av Tiina och Antti Herlins stiftelse, Maj och Tor Nesslings stiftelse och SLS. SLS bidrag finansieras ur Ingrid, Margit och Henrik Höijers donationsfond II.

Petri Alava: ”Blå globen känns som ett fint personligt pris eftersom Ali och jag i början tog stora ekonomiska risker. Priset ger synlighet, och jag hoppas det uppmuntrar också andra att våga satsa på nya idéer och på företagande.”

Ali Harlin: ”Priset stärker tron på att vi är på rätt väg, det är ett starkt statement. Det är förstas fint med pengarna, men det allra finaste är det erkännande vi upplever att vi fått för vårt arbete.”

Petri Alava (t.v.) och Ali Harlin, männen bakom Infinited Fiber Company, har målmedvetet tagit sig an textilindustrins utmaningar.

LIKHE INFÖR LAGEN PUNKTERADE ADELNS PRIVILEGIER

Adeln i Finland var betydligt fattigare än sina europeiska gelikar, men mer jämställd gällande arvsrätten. Trots att adeln i flera hundra år var en betydande maktfaktor i ståndssamhället valde den att avstå sina privilegier utan större strid.

Text: Susanna Landor

INÄSTAN ALLA SAMHÄLLEN finns det privilegierade grupper som liknar eller motsvarar adeln som begrepp. I Norden har vi haft adelsätter sedan medeltiden.

– Vissa gamla finska släkter kunde kanske betecknas som ”uradel”, till exempel släkterna Tavast och Kurck, men om Finland inte hade hört till det svenska riket hade adeln i vårt land sett väldigt annorlunda ut, säger **Anu Lahtinen** som är biträdande professor i Finlands och Nordens historia vid Helsingfors universitet.

Hon är en av fyra redaktörer för boken *Adelns historia i Finland* som i höst ges ut på svenska. Det är ett mastodontverk, både till innehåll och sidantal.

I boken belyser elva forskare adelns förmåga att påverka sin samtid: som rikets försvarare, framgångsrika ämbetsmän, politiska maktutövare, konst- och kulturmecenater, folkbildare, godsägare, äktenskapsstrateger, nätverkande släkter och svenskspråkig elit. Det handlar om plikter och exklusiva förmåner, om frälse, högadel och lågadel, om traditioner och ritualer, om ett ståndssamhälle och en svunnen värld, och om en samhällsutveckling som ledde till att de utvaldas privilegier till sist upphävdes.

Nordiska adelskvinnor ärvde jord

Adeln fick ärftliga privilegier 1569 när Finland var en del av kungariket Sverige. Ridderhusordningen 1626 befäste adelns samhällsställning och till de främsta privilegierna hörde skattefrihet och politisk makt. Att ärva sin status var gemensamt för både kungen och adeln.

Typiskt för den nordiska adeln var att samhällets elit byggde på bilaterala släktförhållanden där både mannens och kvinnans släkt spelade roll, berättar Anu Lahtinen som forskat i adelns familjeband.

Finlands Ridderhus stod färdigt 1862. Väggar i den två våningar höga Ridderhusen pryds av adelsätternas vapen.

Forskarna Alex Snellman och Anu Lahtinen, två av redaktörerna för boken *Adelns historia i Finland*, har anlagt nya perspektiv på adeln.

– I många andra europeiska länder kunde adelsdamer visserligen ära pengar och smycken, men jordegendomar var förbehållna männen, ofta den äldsta sonen. I den svenska medeltida lagen stod det uttryckligen att både män och kvinnor har rätt att ära jord.

En syster ärvde emellertid vanligtvis bara hälften av det som hennes bror ärvde. Kvinnans make hade inte rätt att sälja hennes jord, utan adelskvinnor kunde föra slott och stora gårdar vidare i arv till sina barn.

På 1700-talet blev små lyxiga föremål populära bland adeln. Miniaturporträtt av Erik Ludvig Armfeltets familj på locket till en ask som sannolikt är av elfenben. Foto: Finlands Nationalmuseum

Qvidja gård i Pargas är exempel på ett adligt stenhus från 1400- och 1500-talen. Qvidja byggdes och ägdes av släkten Fleming, en av de mest inflytelserika adelsläkterna i Finland genom århundraden. Foto: P. O. Welin/Museiverket

Adelsfamiljerna i Finland utgjorde ingalunda en socioekonomiskt homogen grupp.

De förmögna aristokraterna – elitgruppen inom adelsståndet – levde ett överdådigt liv och konsumerade lyx, medan andra familjer hade svårt att överleva på sin lilla gård. En del adelskvinnor var tvungna att försörja sig genom handarbete eller räntetäkter.

– Också nödställda adliga officersfamiljer hade rätt att delta i riksdagen och det adliga ståndets möten. Privilegierna och den politiska makten påverkades inte av familjens ekonomiska ställning, säger Lahtinen.

Adeln i Finland var fattigare än adeln i övriga Europa och hade betydligt anspråkslösare egendomar än till exempel sina svenska eller engelska gelikar, berättar historieforskaren **Alex Snellman**, som också är en av bokens redaktörer. Han har doktorerat på adeln som samhällsgrupp under 1800- och 1900-talen.

– Adels ekonomi påverkades av ett mindre gynnsamt odlingsklimat, av bristen på kunnig arbetskraft och av att industrialismen nådde oss senare. Visst fanns det familjer som byggde upp en förmögenhet och tack vare det adlades, till exempel bröderna von Nottbeck som ägde Finlayson, von Julin som ägde Fiskars bruk och ätten Ehrnrooth, men de var undantag, säger Snellman.

Revolutionens svallvågor

I och med Borgå lantdag 1809 inleddes en blomstrande period för den finska adeln. I det svenska riket hade Finland varit periferi, men i det autonoma storfurstendömet under Ryssland skedde ett uppsving. Många inom adeln såg den ryska kejsaren som en viktig bundsförvant, och han fortsatte att adla prominenta män enligt svensk modell.

– Sett ur ett nationellt narrativ satt adeln ändå lite illa till. Den svenskspråkiga eliten passade inte in i den

”Den svenskspråkiga eliten passade inte in i den berättelse om oberoende som det finska folket ville börja bygga, utan sågs som en symbol för den gamla makten med koppling till det kejserliga Ryssland.”

berättelse om oberoende som det finska folket ville börja bygga, utan sågs som en symbol för den gamla makten med koppling till det kejserliga Ryssland, säger Alex Snellman.

Franska revolutionens krav på jämlikhet skakade samtidigt om samhällsstrukturerna och slagorden ekade ända till Finland. Men betoningen låg inte på ekonomi eller kön, såsom den ofta gör i dag, utan på jämlikhet inför lagen.

– Egalitarismen talade mot ståndssamhället och för allas lika värde, och tanken vann stöd också inom adeln.

Gränserna mellan de olika stånden började suddas ut i och med att det blev vanligare med giftermål över ståndsgränserna. När Sverige 1866 gick in för

en tvåkammarriksdag satte det ytterligare press på en politisk modernisering.

Februarimanifestet 1899 blev sista spiken i de privilegierades kista. När den ryska kejsaren åsidosatte Finlands lantdag som lagstiftare och en förryskningsperiod tog vid, förvandlades kejsaren till en motståndare. Med den moderna enkammarriksdagens inträde 1906 var adelns era som politisk maktfaktor över – utan större protester.

– Man kunde kalla det för en hedervärd reträtt, adeln förstod att samhället hade förändrats och att makten därför demokratiserades. Det fanns inga realistiska förutsättningar att hålla fast vid tidigare privilegier, säger Snellman. ●

Adelns historia i Finland utkommer i september 2023 i översättning av Mattias Huss. Redaktörer är Janne Haikari, Marko Hakanen, Anu Lahtinen och Alex Snellman. Den svenska versionen följer i stort den finska förlagan *Aatelin historia Suomessa* (Siltala, 2020), men har en ny inledning och ett färskt förord av den svenska professorn Bo Eriksson. Boken ges ut av SLS och Lind & Co.

Lantmarskalk Viktor Magnus von Born inför adelsståndet på ståndslantdagens sista dag i september 1906. Foto: Atelier Apollo/Helsingfors stadsmuseum

Tjugo år av förvaltningsreformer

Vilken roll spelar regionerna i de nordiska länderna och hur har betydelsen förändrats i och med olika reformer? Det ville statsvetaren Emily Sundqvist ta reda på i sin doktorsavhandling. I maj belönade SLS avhandlingen med Statsrådet Mauritz Hallbergs pris.

Text: Michaela von Kügelgen

VARFÖR HAR VI en så stark kommunnivå? Varför har regionnivån traditionellt spelat en så liten roll i Norden? De frågorna ledde statsvetaren **Emily Sundqvist** in på temat för sin doktorsavhandling *Vem styr regionutvecklingen? Om förutsättningar för regionalpolitiskt ledarskap i de nordiska länderna*. I maj fick hon ta emot Statsrådet Mauritz Hallbergs pris för avhandlingen.

Intresset för lokal och regional demokrati har Sundqvist haft länge.

– När jag började studera statskunskap vid Åbo Akademi blev jag snabbt intresserad av offentlig förvaltning. Jag har också själv varit kommunpolitiker, berättar hon.

Sundqvist är särskilt nyfiken på maktfördelningen mellan kommun, region och stat i olika länder. Hur fördelas det politiska ansvaret och uppgifterna mellan olika förvaltningsnivåer?

– I Finland har vi försökt genomföra olika förvaltningsreformer i närmare tjugo år. Att Finland fick en ny regionnivå med välfärdsområdena beror också på att man inte tidigare lyckats genomföra kommunreformer i någon större skala.

Misslyckade reformer

Regionala förvaltningsnivåer ansvarar vanligen för uppgifter som anses vara för stora eller omfattande för kommunerna.

– Till exempel sjukvården är ett område som ofta sköts på ett regionalt plan. Det behövs ett visst befolkningsunderlag för att kunna upprätthålla specialistsjukvård på ett effektivt sätt, säger Sundqvist.

Traditionellt har de finländska kommunerna ansvarat för hälsovården, men sedan den 1 januari 2023 ligger ansvaret hos de nya välfärdsområdena.

– Finland var länge ett avvikande exempel bland de nordiska länderna, eftersom vi saknade regelrätta regioner och regionala uppgifter tidigare sköttes genom mellankommunalt samarbete i samkommuner. Nu har vi inte längre de gamla sjukvårdsdistrikten.

I Emily Sundqvists avhandling
sätts den regionala beslutsnivån
i Norden under lupp.

”Att Finland fick en ny regionnivå med välfärdsområdena beror också på att man inte tidigare lyckats genomföra kommunreformer i någon större skala.”

I alla nordiska länder har man försökt förändra regionernas uppgifter, gränser, finansiering och politiska mandat genom olika reformer under de senaste tjugo åren, men de flesta reformer har misslyckats. En orsak är den politiska viljan som enligt Sundqvist ofta skiljer sig markant mellan höger- och vänsterpolitiker.

– Högerorienterade partier har traditionellt inte sett regionerna som en nödvändig förvaltningsnivå. Därför är det ofta en politisk dragkamp om huruvida man ska utveckla regionerna och ge dem fler uppgifter, eller avveckla dem helt och hållet. Regionerna har inte en lika stark politisk legitimitet som kommunerna.

Trots att de nordiska länderna har en liknande förvaltningsstruktur har regionnivån utvecklats i olika riktningar.

I Norge har hälsovården flyttats från regionerna till staten och därefter har man minskat kraftigt på antalet regioner. I Danmark har man också genomfört omfattande sammanslagningar av regioner och samtidigt minskat deras politiska makt. I Sverige har man i flera omgångar försökt reformera regionnivån.

– Det verkar inte finnas ett givet svar på vilken funktion eller roll regionerna ska ha i Norden, säger Sundqvist.

Regioner politiskt okänd nivå

Regionerna är en rätt okänd politisk nivå för den finländska befolkningen. I januari 2022 ordnades regionalval i Finland för första gången (förutom i Helsingfors) och endast 47,5 procent använde sin rösträtt.

– För många väljare var det antagligen lite luddigt vad man egentligen röstade om. Det ligger ett stort folkbildningsarbete på media som behöver skriva så att väljarna förstår vad välfärdsområdena fattar beslut om och vilket politiskt mandat de har, säger Emily Sundqvist.

Hon poängterar att de nya välfärdsområdena trädde i kraft efter att hon skrev sin avhandling och att de därför inte studeras i avhandlingen.

– Finland har nu flyttat en stor del av de uppgifter som tidigare sköttes av kommunerna till välfärdsområdena.

Enligt Sundqvist är det intressant att man lyckades med en så stor reform och hon tycker det ska bli spännande att se vilken betydelse den har för kommunerna i Finland.

– Det finns mycket intressant forskning att göra på sikt, men det behövs ett par mandatperioder för att man ska kunna evaluera reformen och dess konsekvenser, säger hon.

Från teori till praktik

Även om förvaltningsnivåer och -reformer länge varit ett betydande intresse för Emily Sundqvist var Statsrådet Mauritz Hallbergs pris en överraskning.

– Det är ett stort erkännande och visar att det finns ett mervärde i att göra forskning på mindre språk. Forskningen blir alltmer internationell, men många saker går förlorade i översättningar och därför är det viktigt att det görs högklassig forskning också på svenska i Finland.

Nu jobbar Sundqvist som ministerietjänsteman i Danmark och trivs med att få en inblick i det praktiska arbetet.

– Jag har inte lagt forskarkarriären på hyllan, men det är bra att se verkligheten och inte bara det teoretiska. Nu kan jag på nära håll följa olika reformarbeten i praktiken. ●

Statsrådet Mauritz Hallbergs pris

SLS har delat ut Statsrådet Mauritz Hallbergs pris årligen sedan 1920. Priset ges till en forskare som visat prov på särskilt framstående forskning i ett vetenskapligt arbete utgivet i original på svenska i Finland. Prissumman är 30 000 euro. Prisnämnden består av representanter från SLS och Åbo Akademi.

Torbjörn Eng

Humanister och samhällsvetare behövs för att lösa vår tids stora utmaningar

FORSKNINGSPROGRAMMET Framtida utmaningar i Norden har kommit en bit på vägen efter starten förra året. Mycket återstår förstås att göra innan mer konkreta resultat av arbetet i de elva projekten kan presenteras, men redan nu bidrar programmet genom sitt upplägg till att göra skillnad.

Inom Framtida utmaningar i Norden har finansörerna särskilt betonat behovet av att främja humanistiska och samhällsvetenskapliga perspektiv på forskning om vår tids stora samhällsutmaningar. Det bottnar inte minst i en insikt om att de flesta, om inte alla av vår tids samhällsproblem härrör från mänsklig aktivitet och människors beslut. Sättet att lösa, eller åtminstone förstå och bemästra dem, kan därför inte enbart vara en fråga begränsad till naturvetenskap, teknik och medicin. I allra högsta grad behövs den kunskap, de metoder och det kritiska tänkande som humanister och samhällsvetare kan erbjuda, oavsett om vi talar om klimatkrisen, miljöproblem, pandemier eller digitaliseringens hot och möjligheter. Ja, listan kan ju göras närmast oändlig.

I vår omvärld ser vi också exempel på att denna förståelse vinner terräng i regeringars prioriteringar av forsknings- och utvecklingsinsatser och i det vetenskapliga samtalet. I Japan exempelvis, framhålls att samhällsproblemen är så komplexa att kunskapsutveckling inom naturvetenskaper och teknologi måste böttna i humanvetenskaperna.

Många av våra samhällsutmaningar är utan tvivel av akut natur – det händer här och nu – och otåligheten bland beslutsfattare att snabbt få nya kunskapsunderlag för att lösa dem är fullt begriplig. Men den kunskap som humanister och samhällsvetare kan bidra med erbjuder sällan, om någonsin, några quick fix-lösningar av typen kokboksrecept som ansvariga politiker snabbt och smärtfritt kan implementera. I stället handlar det om att genom ett mödosamt och förhållandevis tidskrävande arbete generera nya perspektiv på och förståelse för fenomen i vår samtid. Det är också just i möjligheterna att se problem från nya och bredare infallsvinklar, och vidga vårt tänkande kring till synes svårlösliga frågor, som vinsterna med att ge plats för humanister och samhällsvetare ligger.

Tålmod, men också mod att hitta nya vägar framåt, tror jag därför är viktiga och måhända också underskattade egenskaper att ha med sig både för finansörer, beslutsfattare, allmänhet och inte minst forskarna själva när vi ser fram emot de kommande åren av Framtida utmaningar i Norden. ●

Torbjörn Eng är forskningssekreterare på Riksbankens Jubileumsfond. Forskningsprogrammet Framtida utmaningar i Norden samlar elva projekt som alla bedriver humanistisk eller samhällsvetenskaplig forskning om vår tids stora samhällsfrågor. Läs mer om programmet på future nordics.org. Foto: Stefan Tell

”Den kunskap som humanister och samhällsvetare kan bidra med erbjuder sällan, om någonsin, några quick fix-lösningar.”

Kulturarv för alla

DEN NATIONELLA SÖKPORTALEN Finna, som samlar material från över 400 finländska arkiv, museer och bibliotek på ett ställe, fyller 10 år. SLS har varit med sedan starten – i dag finns det över 30 000 digitala objekt från SLS på portalen och det publiceras kontinuerligt mera material. Det digitaliserade materialet, som kan användas fritt, består av bland annat handskrifter, brev, manuskript, ritningar, ljudupptagningar, noter, kartor, videofilmer och fotografier. Jubileumsåret till ära har vi nu plockat fram ett urval fina fotografier från SLS vy på Finna. Stort grattis Finna! •

Startklara sprintrar på Svenska Finlands skol-
idrottsförbunds mästerskap i Vasa 1967. Foto:
Rafael Olin. SLS/Rafael Olins fotosamling

Påskafton firas med ballonger på Vasa torg 1968. Foto: Rafael Olin.
SLS/Rafael Olins fotosamling

Ett kärlekspår fotograferade 1910. Foto: Bernhard Åström.
SLS/Veterinär Bernhard Åströms glasplåtsamling

Gunnel Åström rensar bilkylaren från flugor i Kyrkslätt 1929. Foto:
Bernhard Åström. SLS/Veterinär Bernhard Åströms glasplåtsamling

Cirkusen har kommit till stan! Vasa 1963. Foto: Rafael Olin.
SLS/Rafael Olins fotosamling

*I SLS vy på Finna hittar du vårt digitaliserade arkivmaterial. Allt material kan laddas ned och användas fritt bara upphovsperson och källa anges. Läs mer på **sls.finna.fi**.*

Lillbåt under byggnad i Korsnäs 1930.
Foto: Valter W. Forsblom. SLS/Båttyper

"Engelska Klubben" på utfärd 1905 eller 1906. Foto: Alfred Holmström. SLS/Borgerlig livsföring inom släkterna Blom och Palén i Nystad och Holmström i Åbo

Hagnäs torg i Helsingfors vintern 1957. Okänd fotograf.
SLS/Fotografier från 1950- och 1960-talen

Kusligt aktuell och minst lika viktig som för trettio år sedan. Georg Henrik von Wrights samhällsanalys står sig än, speciellt hans dystopiska syn på vårt teknologiberoende. Men den nordiska filosofins superstjärna var inte fläckfri, och vi måste kunna se kritiskt och med eftertanke på honom, säger utgivarna av Den okände von Wright.

Text: Susanna Landor

Även solen har sina fläckar

Georg Henrik von Wright fotograferad 1948, samma år som han utsågs till professor i filosofi i Cambridge. Foto: Göran Schildt. SLS/Göran Schildts arkiv

DET ÄR DE MER OKÄNDA – och oväntade – sidorna av **Georg Henrik von Wright** som filosoferna **Joel Backström** och **Thomas Wallgren** har velat komma åt i den digra boken. Ambitionen har inte varit att peta ned von Wright från piedestalen utan att ge läsaren en bättre chans att ta ställning till vilket avtryck filosofins tungviktare gjorde på sin samtid och vilken hans relevans är för vår nutid.

De femtio texter som valts ut för boken, skrivna av von Wright under drygt sjuttio år, omfattar allt från barndomens detektivberättelse till djuplodande essäer. Tillsammans med Backströms och Wallgrens kommentarer skapar de en mångfasetterad bild av en internationellt framgångsrik akademiker, intellektuell kändis, humanist, nordist och tidskritiker. En man som inte ville kalla sig finlandssvensk utan finne, eftersom han ansåg att finlandssvenskheten i sig inte var viktig, utan att det avgörande var att den västerländska civilisationen kom till Finland via det svenska språket.

Georg Henrik von Wright var en person som ofta skapade samhällsdebatt, men som samtidigt var benägen att förbigå sitt eget förflutna med tystnad.

Från krigspropagandist till fredsaktivist

Åren 1939–1944 arbetade von Wright som krigspropagandist, först inom frivilligorganisationen Hembygdsfronten och sedan på Statens informationsverk, i sällskap av bland andra **Mika Waltari** och **Elmer Diktonius**.

– Vi visste sedan tidigare att von Wright jobbade inom propagandaverksamheten, men inte att han skrev direkta propagandatexter. Det förtegg han, säger Joel Backström.

Bland de propagandamanuskript som ingår i boken finns texten "Ukraina – landet som bidar sin frihet" som von Wright skrev under vinterkriget och som fått en skrämmande ny aktualitet. Framför allt borde den stämma till eftertanke, enligt Backström.

– Även i dag vet vi hur viktig propagandaverksamheten är för Ryssland, men vi talar väldigt lite om västvärldens propaganda och den utbredda censurmentaliteten i olika frågor, som om de inte skulle vara ett bekymmer. Det finns en alltför liten vilja att gå till botten med hur världen ser ut. I en av sina propagandaartiklar säger von Wright ungefär att "vår propaganda skiljer sig

från de andras, för den är baserad på sanningen". Ironiskt nog är det just det som alla propagandister säger ...

von Wright var full av paradoxer. Under 1930- och 40-talen var han, enligt Wallgren, "en rätt obekymrad deltagare i huvudfåran i den tidens politik, vilket inkluderade en beundran för nazismen och fascismen som kulturförnyande krafter". Från det gick han till att bli en engagerad frontfigur i freds rörelsen och en uttalad kärnvapenkritiker på 1980-talet.

– Poängen är ändå inte att det var hemskt att han drogs till fascismen eller nazismen som ung, utan att han senare inte var villig att reflektera över vad det handlade om. Det är bekymmersamt hur lite han ägnade sig åt självkritik. Utan självkritik kvarstår ju en enorm blind punkt i kritiken av allt det övriga, säger Backström.

– Vi hoppas att boken har den effekten på sina läsare: Om vi kan se den här bristen hos honom, kan vi förhoppningsvis upptäcka den också hos oss själva, kompar Wallgren.

"Vi visste sedan tidigare att von Wright jobbade inom propagandaverksamheten, men inte att han skrev direkta propagandatexter. Det förtegg han."

Farlig övertro på teknologi

Många av de farhågor von Wright förde fram är fortfarande aktuella. Han var tidig med att adressera miljöhotet och kommenterade bland annat miljöaktivisten **Pentti Linkolas** dystopier. Han underströk faran med den roll vi gett teknologiska lösningar. Det budskapet borde intressera också dagens samhälle.

– von Wright lyfte fram paradoxen med att den teknologi vi föreställer oss att ska lösa våra problem och befria oss som människor, tvärtom låser in oss så att vi blir förslavade under den. Det är en aspekt som inte kommer fram speciellt mycket i dagens offentliga

”I dag har idén om dessa upphöjda män luckrats upp och det finns inte samma utrymme för den rollen, vilket är en förbättring och en demokratisering av vår kultur.”

samtal, även om grundansatsen i von Wrights kritik är ännu mer relevant i dag än då, säger Joel Backström.

Wallgren och Backström ser ändå von Wright mer som ett språkrör för frågor som låg i tiden än en upphovsman till helt nya idéer.

– Men det som är nytt är att han på 1980-talet sympatiserade med folkrörelsernas kritik av bland annat Vietnamkriget och tack vare sin tyngd i debatten kunde rikta uppmärksamhet mot de här frågorna.

von Wright var pessimistisk i sin syn på framtiden och på människans förmåga att kunna göra det som är rätt och riktigt. Men han trodde också på vikten av

att uttrycka sin oro för att kunna påverka, och i den meningen upprätthåller han vår tro på det offentliga samtalets och argumentens betydelse.

Han sade sig stå för något han kallade obundet engagemang. Även om det är centralt att försöka se på frågor opartiskt, är idén om det obundna ett problem, anser Wallgren.

– Hur kan man engagera sig utan att vara beredd att ta ställning och binda sig till en kamp? Vill man stoppa klimatkrisen så räcker det inte med att betrakta verkligheten. Det hade varit bättre om han kombinerat sin analys med en större förståelse för att folk också måste organisera sig och göra politiskt arbete.

von Wright levde under en tid av auktoriteter och i en kultur där geniet spelade en viktig samhällsroll. Vem som kunde tänkas vara vår tids motsvarande fixstjärna inom filosofin har Backström och Wallgren svårt att se.

– I dag har idén om dessa upphöjda män luckrats upp och det finns inte samma utrymme för den rollen, vilket är en förbättring och en demokratisering av vår kultur. Nu är sockeln på statyerna lägre, men i stället kanske ekonomer och andra teknokrater okritiskt ges rollen som auktoriteter. ●

Utgivarna Thomas Wallgren (fr.v.) och Joel Backström i engagerande samtal med författaren Rosa Liksom och journalisten Saska Saarikoski om filosofins roll i dagens samhällsdebatt under bokläsningen av *Den okände von Wright*.

NÄR POLITIK VÄCKER STARKA KÄNSLOR

SLS nämndforskare Daniel Kawecki undersöker det politiska känslöklimatet i Finland. Hans forskning visar bland annat att den affektiva politiska polariseringen har ökat, och nu arbetar han med en studie kring hur inställningen till svenska språket inverkar på denna polarisering.

Text: Sofia Grünwald

AFFEKTIV POLITISK polarisering är temat för statsvetaren **Daniel Kaweckis** doktorsavhandling.

– Affektiv politisk polarisering handlar om hur starkt man stöder vissa partier och känner motvilja mot andra partier, berättar Kawecki.

Hans intresse för ämnet väcktes när han upplevde att tonen i det offentliga samtalet i Finland blev alltmer hätsk och kompromisslös.

Kaweckis första avhandlingsartikel, som publicerades i fjol, handlar om trender i affektiv politisk polarisering utgående från de val som hållits i Finland mellan 2003 och 2019.

– Det generella resultatet är att affektiv politisk polarisering har ökat och ju intensivare ideologiska åsikter en person har desto starkare känslor väcker partierna.

Ett för Kawecki oväntat resultat är att fenomenet inte är symmetriskt.

– Att ha starka åsikter leder överlag till en mer polariserad syn på partierna. Det här är särskilt tydligt bland dem som placerar sig långt till vänster eller är starkt konservativa, medan effekten är svagare på högern och bland dem som har värde- liberala åsikter.

Affektiv polarisering och svenskan

Just nu jobbar Kawecki tillsammans med **Staffan Himmelroos**, **Åsa von Schoultz** och **Kim Strandberg** på en artikel om hur åsikter om det svenska språket inverkar på affektiv politisk polarisering i Finland.

– Vi undersöker i vilken utsträckning folks åsikter om svenskan påverkar deras attityder mot Svenska folkpartiet, säger Kawecki.

Bland språkaspekterna tar de i beaktande både inställningen till Finland som tvåspråkigt land och fördomarna mot finlandssvenskar som grupp.

– De preliminära resultaten visar att det i första hand är åsikter om huruvida Finland ska vara ett tvåspråkigt land eller inte

Den alltmer hätska tonen i det offentliga samtalet gjorde att statsvetaren Daniel Kawecki började forska i hur den affektiva polariseringen inom politiken i Finland tar sig uttryck.

som påverkar vilken inställningen är till SFP.

För avhandlingens tredje artikel samarbetar Daniel Kawecki med det SLS-finansierade forskningsprojektet *Ett polariserat samhällsklimat i Svenskfinland*. Tillsammans med **Marina Lindell** ska han undersöka stereotypa uppfattningar om grupper med annan åsikt i kontroversiella sakfrågor som invandring och sexuella minoriteter.

– Vi tar bland annat reda på vilka ord man använder för att beskriva de grupper man delar åsikt med och de som har motsatt åsikt, berättar Kawecki.

Han är forskare vid SLS samhällsvetenskapliga nämnd fram till slutet av 2024 och framhåller att en tryggad finansiering genom en flerårig anställning ger bättre förutsättningar för en långsiktig planering. ●

STOR POTENTIAL FÖR SVENSKAN I FINSKA SKOLOR

En okänd möjlighet. Så kunde läroämnet modersmålsinriktad svenska (mosve) beskrivas. I Hakarinteen koulu i Ekenäs får ungefär hälften av eleverna mosve-undervisning. Utmaningen är bristen på läromedel och ett relativt litet elevunderlag, men fördelarna är många. Inte minst för elevernas språkkänsla.

Text: Michaela von Kügelgen

VÄRLJUSET STRÖMMARIN i svenskläraren **Anna Konsins** klassrum i finskspråkiga Hakarinteen koulu i Ekenäs. Lektionen i modersmålsinriktad svenska har precis börjat och fyra femteklassare berättar turvis om sin helg. Alla förutom en pratar svenska hemma och även den fjärde eleven är flytande på svenska tack vare språkbad på dagis.

– Jag tycker det bästa med mosve-timmarna är att eleverna får prata svenska, säger Konsin.

Ekenässkolan kan klassas som ett positivt undantag – totalt finns det endast kring tio skolor med mosve-undervisning. Svenskundervisningen i de finskspråkiga grundskolorna är indelad i A- och B-svenska samt mosve-inriktningen.

Faktum är att de flesta skolor inte ens känner till läroämnet. Det visar en kartläggning av mosve-undervisningen i Finland som gjordes inom projektet Åiru 1.0 ifjol. Resultaten presenteras av forskarna **Sanna Heittola** och **Sofie Henricson** i en artikel om modersmållssvenskan.

Sanna Heittola erkänner att hon själv inte hade hört om mosve förrän hon kom med i projektet.

– Det är en ganska okänd möjlighet. Nittio procent av svensklärarna kände inte till mosve fastän ämnet funnits i läroplanen sedan 2004, säger Heittola.

En orsak till att läroämnet är så pass okänt kan enligt Heittola vara att vi på nationell nivå antar att föräldrar till tvåspråkiga barn automatiskt väljer den svenskspråkiga skolan.

– En rektor berättade i undersökningen att hen innan enkäten inte ens visste om att de hade en svenskspråkig elev i skolan, säger Heittola.

Läromedel saknas

Modersmålsinriktad svenska har flera fördelar med tanke på elevernas språkliga utveckling, men även utmaningarna är många. Bland annat saknas det läromedel.

– Jag pratade en gång med en förläggare om det men fick höra att det är onö-

**”Nittio procent av svensklärarna
kände inte till mosve fastän ämnet
funnits i läroplanen sedan 2004.”**

Anna Konsin är lärare i svenska i Hakarinteen koulu i Ekenäs.

Undervisningsmaterialet i mosve måste rätt långt byggas upp av läraren själv. Här används en bok som är avsedd för modersmålsundervisningen i svenska.

dig att skapa böcker när det är så få som läser mosve, säger läraren Anna Konsin.

Även läroplanen vållar en del huvudbry.

– Det står verb, verb, verb år efter år. Men när ska jag ta upp hjälpverb och reflexiva verb? Det skulle underlätta att ha böcker. Samtidigt är det lätt för mig att märka i vilket skede eleverna har ett sådant språk att det skulle vara bra att ta upp ett visst tema, säger Konsin.

I Hakarinteen koulu har många en väldigt god svenska, men vissa elever talar finska under svensklektionerna. Detta har lett till att en del elever och föräldrar funderar på om det skulle vara mer gynnsamt att läsa A- eller B-svenska och således få bättre vitsord.

– Men det skulle vara en björntjänst, tycker Konsin.

Bristen på läroböcker och de språkliga nivåskillnaderna leder till att hon försöker hitta rätt balans.

– De två första åren var tunga. Jag hade skåpen fulla med material, men vad skulle

jag använda? Om någon annan vill börja undervisa mosve skulle det vara lättare med färdigt material.

Få elever = få lärare

På nationell nivå är den största utmaningen med modersmålsinriktad svenska att läroämnet erbjuds i så få skolor. Därför finns inte heller kollegialt stöd.

– Lärarna kan känna sig osäkra och undra om de behandlat allt som är viktigt. När det inte finns läroböcker behöver lärarna tolka läroplanen mer självständigt, säger Sanna Heittola.

Bristen på enhetliga läromedel leder också till att undervisningen mellan skolorna varierar.

Enligt henne skulle gemensamt undervisningsmaterial vara ett bra steg vidare.

– Det kan vara en hög tröskel att börja skapa eget material och starta nya grupper.

Heittola och Sofie Henricson har planer på att ordna en fokusgrupp via Zoom för mosve-lärare runtom i Finland.

– Vi hoppas att det är en början på ett nätverk där mosve-lärarna samt lärare med tvåspråkiga elever i sina svenskgrupper kan få kollegialt stöd och byta erfarenheter, säger Heittola.

Även om utmaningarna är många, finns det också positiva sidor med ett litet läroämne. Anna Konsin tycker att det är bra att mosve-grupperna i Hakarinteen koulu är små och att eleverna går i samma skola från första till nionde klass.

– Jag känner eleverna, ser hur de växer och lär sig, och jag vet hur jag kan hjälpa dem, säger Konsin. ●

Läs mer om projektet Äiru 1.0 som kartlägger den modersmålsinriktade svenskundervisningen på blogs.helsinki.fi/airu. På SLS Youtube-kanal kan du se seminariet ”Svenskundervisning i finska skolor – nya möjligheter” som ordnades den 17 februari 2023.

SKOLGÅNG PÅ TECKENSPRÅK

Det finlandssvenska teckenspråket konstaterades 2013 allvarligt hotat enligt Unescos kriterier för hotade språk. SLS har i två gruppdiskussioner om Borgå dövskola dokumenterat det finlandssvenska teckenspråket i samarbete med centrala organisationer, för att bevara språket som en del av det svenska kulturarvet i Finland.

Text: Lisa Södergård

NÄR BORGÅ DÖVSKOLA STÄNGDES 1993 försvann en viktig samlingsplats för finlandssvenska döva. Dövskolan grundades 1846 av **Carl Oscar Malm**. Malm, som själv var döv, hade vistats i Sverige och tog inspiration av Manillaskolan i Stockholm. Borgå dövskola var den första dövskolan i Finland, och den kom att ha stor betydelse för utvecklingen av både det finska och finlandssvenska teckenspråket. Borgå dövskola samlade elever från olika delar av Svenskfinland och för många generationer av döva spelade skolan en central roll för den finlandssvenska dövgemenskapen och identiteten.

Betydelsefullt samarbete

Tanken på att dokumentera dövskolan i Borgå och det finlandssvenska teckenspråket väcktes på flera håll samtidigt. Teckenspråkiga biblioteket vid Finlands Dövas förbund (FDF) har redan tidigare dokumenterat minnen från de finska dövskolorna och ville också gärna ta tillvara minnen från Borgå dövskola. SLS har intresserat sig för finlandssvenskt teckenspråk en längre tid, men inte genomfört någon egen dokumentation. En viktig samarbetspart var också föreningen Finlandssvenska teckenspråkiga rf. Föreningen, som firade 20-årsjubileum 2022, ordnar olika typer av verksamhet för finlandssvenska teckenspråkiga.

Inspelning i Helsingfors

I slutet av 2021 träffades tre tidigare elever för en inspelning i Helsingfors där de diskuterade minnen från tiden i Borgå dövskola. Diskussionen leddes av **Janne Kankkonen** (FDF). Med utgångspunkt i videoinspelningar från fester vid dövskolan berättade deltagarna om både trevliga och mindre trevliga minnen från skoltiden. När skolan var verksam hade oralismen, en pedagogik som betonade att döva skulle lära sig tala och läsa på läppar, fortfarande inflytande på undervisningen. Deltagarna förundrade sig över att döva barn skulle uppträda med att spela instrument på skolfester.

– Varför försökte de få oss att tala och höra bättre? Tur att den tiden är förbi nu, kommenterade en deltagare. Samtidigt finns det också nostalgiska minnen från internatlivet, som kryddades med spännande historier om spöken på vinden. Alla deltagarna hade senare fortsatt sin skolgång i Sverige och därmed också fått nya perspektiv på den lilla dövskolan i Borgå.

Finlandssvenska teckenspråkiga i Sverige

Efter den första inspelningen i Helsingfors föll det sig naturligt att även spela in diskussioner med finlandssvenska döva i Sverige. Många finlandssvenska familjer har genom åren flyttat till Sverige för att kunna garantera sina döva barn skolgång på svenska. Bland

annat i Örebro är det möjligt att gå hela skolgången på teckenspråk och det har gjort att också finlandssvenska teckenspråkiga flyttat dit. I december 2022 träffades en grupp på fyra personer för en videospelning i Örebro, även denna gång med Janne Kankkonen som diskussionsledare.

Olika synsätt

Två av deltagarna i Örebro hade gått i Borgå dövskola redan på 1950-talet och två hade börjat på 1980-talet. Det var tydligt att både pedagogiken och synen på teckenspråk förändrats en hel del mellan de olika generationerna. När de äldre deltagarna gick i skolan fanns det inga tolkar överhuvudtaget. De yngre deltagarna var i sin tur vana vid att det fanns två teckenspråkstolkare, en för finlandssvenskt teckenspråk och en för finskt teckenspråk, som var med till exempel på skolans fester. Det är anmärkningsvärt, eftersom det finlandssvenska teckenspråket länge räknades som en dialekt av det finska teckenspråket och fick officiell status som eget språk först 2005.

För SLS har samarbetet med föreningarna varit betydelsefullt. För att kunna dokumentera teckenspråk är kontakterna till teckenspråksorganisationerna och

”Varför försökte de få oss att tala och höra bättre? Tur att den tiden är förbi nu.”

de aktiva inom samfundet grundläggande. Och för att kunna genomföra en dokumentation krävs det förståelse för den verklighet som teckenspråkiga lev och lever i. Förutom att inspelningarna arkiverats hos SLS har Teckenspråkiga biblioteket publicerat textade versioner av videorna på sin webbsida, så att alla kan ta del av dem. Lättast hittar du videorna

genom att gå in på viittomakielinenkirjasto.fi/sv och söka på ”Borgå dövskola”.

Forna elever i Borgå dövskola minns roliga lekar på skolfesterna. Skärmbild från inspelning i Helsingfors. Fr.v. Janne Kankkonen (diskussionsledare), Åke Uusimäki, Julia Småroos och Alf Ekström.

Finlandssvenskt teckenspråk

I Finland finns två olika teckenspråk: finskt och finlandssvenskt. Det finns omkring 90 finlandssvenska döva teckenspråkiga personer i Finland. De senaste åren har medvetna språkstärkande initiativ gjorts, med satsningar på forskning och utbildning samt på att öka synligheten för det finlandssvenska teckenspråket. Finlandssvenska döva barn går i dag vanligen i hörande skolor. Många har hörselimplantat (cochleaimplantat, CI) och det är också möjligt att ha teckenspråkstolk.

Brita Bärlund och Olli Ant-Wuorinen i Statens agrikulturkemiska laboratorium. Okänd fotograf. SLS/Ingeborg Lauréns arkiv

Vi samlar in berättelser från forskarvärlden!

SLS har tillsammans med ett antal finländska vetenskaps-samfund startat ett mångårigt projekt, *Vetenskapens historia i Finland*. Som ett delprojekt samlar vi tillsammans med Finska Litteratursällskapet (SKS) in finländska och i Finland verkande forskares erfarenheter och minnen om sin egen forskningsverk-

samhet. Syftet med insamlingen är att dokumentera hur vetenskapen i Finland har utvecklats inom olika discipliner.

Skicka in din berättelse till SLS senast 31.8.2023!
lyyti.in/vetenskapenshistoria

Vad betyder bilen för dig?

Med den frågan vände sig SLS till allmänheten sommaren 2022. Bilen är både älskad och hatad, men det är de varma känslorna som dominerar hos dem som svarade på frågelistan Berättelser om bilen. Insamlingen uppmärksammade att det var 60 år sedan regleringen av bilimport avskaffades i Finland 1962.

Text: Yrsa Lindqvist

Innan bilfärjornas tid lyftes varje bil skilt för sig upp på däck. Att ta bilen till Sverige var betydligt mer omständligt än i dag. Foto: Karl Alfred Nyström. SLS/Karl Alfred Nyströms fotosamling

BARNDOMENS BILMINNEN handlar ofta om gemenskap. Det kunde ofta vara trångt i bilen med både vuxna och barn i baksätet, och olika känslor från sådana färder har lagrats i kroppsmminnet. I de flesta berättelser märks det att trafik-säkerheten skärpts en hel under de senaste decennierna.

När jag var barn i slutet av 1970-talet och början av 1980-talet, användes inga säkerhetsbälten i baksätet. Jag minns att föräldrarna någon gång fällde ner baksätet så att jag och min bror kunde ligga ner under våra bilresor med familjen i pappas SAAB 96. Men om vi skulle ligga så, så var det viktigt att inte ligga med huvudet mot bilens baklucka för att inte andas in avgasen. (Kvinna f. 1976)

På längre bilresor, ibland också kortare, kunde tiden kännas lång. Då kunde sång vara bra underhållning för att få restiden att gå.

Jag minns hettan i bilen före AC blev vanligt, hur vi öppnade fönstren för att få in lite frisk luft. Vi syskon åt ärter på bakbänken och slängde ut artskidorna genom fönstret. Sjöng med i Sås och Kopp från C-kassett eller CD som mamma kommit ihåg att packa med. (Kvinna f. 1994)

Första bilen

För dem som bor centralt har bilen, trots körkortsinnehav, känts som ett onödigt inköp eftersom man kan använda taxi de gånger bil behövs. För ungdomar på landsbygden är körkort och bil en fråga om frihet, men också i huvudstadsregionen kan körkortet vara en markör för vuxenlivet.

Bussåkandet blev starkt förknippat med att vara barn och inte kunna köra bil. Jag föreställde mig att så snart jag var gammal nog skulle jag byta bussen mot moped, sedan egen bil. Så hade mina föräldrar gjort, berättade de, och så såg jag mina äldre kusiner göra. (Kvinna f. 1994)

Resa med bil

När personbilen blev var mans transportmedel revolutionerades möjligheterna att resa, både inrikes och utrikes. Bilresor var populära på 1960- och 1970-talen och kraven på bekvämlighet var inte lika höga som i dag – ett tält kom man långt med och det var ju också möjligt att sova i bilen.

Min första bil, en Renault 4 årsmodell 1967, köpte jag hösten 1978. Jag hade haft ett bra sommarjobb och tyckte jag hade råd med bil. I april åkte vi till sjöscoutledardagarna till Jeppis och konstaterade att om bilen

”En del minns fakta, andra känslotillstånd eller händelser, bilder, situationer.”

Bilen ger frihet och rörlighet men är också ett problem i stadsmiljö. Parkering är dyrt och platserna begränsade. En stor del av tiden står bilen dessutom oanvänd. Foto: Janne Rentola. SLS/Fotografisamling med Helsingforsmiljöer

Många är de som minns bilsemestrar med tält på campingplatser både i Finland och utomlands. I förgrunden en Volvo PV 544 från Norge på Sandö campingplats i Vasa. Foto: Rafael Olin. SLS/Rafael Olins fotosamling

Jämfört med dagens bilmodeller var Fiat 500 en väldigt liten bil. Läroverket Lönkans gård mot Tölö torg i Helsingfors 1964. Okänd fotograf. SLS/Helsingforsbilder

klarar det så klarar den vad som helst. Sagt och gjort, några veckor senare startade tre personer med målet Amsterdam. Resan gick över Sverige via Danmark och Tyskland till Holland. I Danmark körde vi ned på en strand och fastnade. Fyra starka personer bar upp bilen till vägen och vi var en erfarenhet rikare. Under färden sov vi i bilen och i tält. (Man f. 1956)

Inte bara transport

Privatbilism och kollektivtrafik ställs ofta mot varandra. Det framhävs att vi av miljöskäl måste börja åka alltmer kollektivt. I praktiken är det emellertid inte alltid möjligt, dels är det många platser som inte nås med buss eller tåg, dels handlar privatbilism om så mycket mer än transport.

Rationellt sett är bilar ju mycket svåra att motivera med några som helst vettiga syften. [...] Privatbilism handlar förstas om frihet. Frihet att sticka när man vill. (Man f. 1963)

De flesta som berättat om sina bilminnen nämner friheten. Bilen gör dig oberoende, du åker när det passar dig och din tidtabell. För ungdomar kan bilen dessutom vara en fristad där man kan umgås. I citatet nedan nämns även mer svårfångade känslor: bilresan är ett tillstånd, en

tillvaro i ett ingenmansland mellan två platser.

Som uppväxt i Österbotten är det ju klart att jag har umgåtts genom att "far ut å kör" (dock alltid som passagerare), och även om jag själv hellre hade gjort något annat så var det i flera fall det bästa alternativet. Om man fortfarande bor hemma hos sina föräldrar kan bilen vara det enda stället att umgås i fred, i synnerhet under vinterhalvåret. Bilen var också annars ett ställe där jag kunde slappna av. För när jag satt i bilen var jag alltid på väg från ett måste till ett annat, men just den där stunden i bilen kunde jag inte göra något, och därför kunde jag slappna av. (Kvinna f. 2000)

Bilen är en slags icke-plats i rörelse. I det mörka baksätet kan man låtas befinna sig i en musikvideo och föraren kan, trots att körningen kräver en viss koncentration, låta tankarna flöda fritt.

Jag unnar mig ibland att också köra bil i all min ensamhet fastän det inte är ekonomiskt. Bilkörningen inger mig nån slags frihet, jag kan välja vartåt jag svänger ratten och hur jag fördriver tiden. Tankarna flödar och får en massa nya idéer på vad jag skall göra framöver. (Kvinna f. 1968)

Frågelistor fångar det outtalade

Bilen som frågelisttema framkallade också drömmar, såsom drömmen om att få uppleva en Formel 1-resa eller att en gång i livet få äga en alldeles ny bil, men också visioner om ny teknologi och miljövänligt bränsle. Frågelistmaterial belyser ofta tankar och känslor som nästan aldrig annars skrivs ner. En del minns fakta, andra känslotillstånd eller händelser, bilder, situationer. Citaten ovan ger en fingervisning om hurdana berättelser som den här gången sändes in till arkivet. ●

Yrsa Lindqvist är förste arkivarie vid SLS.

ETT VARMT TACK

till alla som delade med sig av minnen och tankar som SLS nu arkiverar som en del av vårt gemensamma kulturarv. Bland alla som svarade har fem böcker lottats ut. Läs mer på sfs.fi/blogg och inlägget "I love my car" – berättelser om bilen".

En Opel GT drar blickarna till sig i en bilaffär 1969. Foto: Rafael Olin. SLS/Rafael Oliins fotosamling

Billigt smör och socker lockade på andra sidan Kvarken

Hösten 2022 publicerade SLS och Svenska Yle frågelistan Resor och kontakt över Kvarken. De 34 svar som kom in berättar om det naturliga med en förbindelse där avståndet mellan Finland och Sverige är som kortast, blandat med minnen av nöjesfärjor, stormar och svenska livsmedel.

Text: Pia Uppgård

MAJORITETEN AV informanterna inleder sina svar med att konstatera att avståndet över Kvarken är kort. Inte bara geografiskt utan även för att mycket på den svenska sidan är bekant via svenska medier. För många har resan över Kvarken varit den första utlandsresan, och i och med den geografiska, mentala och språkliga närheten har steget inte varit långt att flytta till Sverige för studier och jobb. Resor för att hälsa på släkt och vänner har varit vanliga, men ur svaren kan man också utläsa att resorna och kontakterna verkar ha minskat med åren.

Min första Kvarkenresa gjorde jag i början av 1950-talet. Jag reste tillsammans med mina föräldrar och slutmålet var Fagersta. Vi hälsade på släktingar. Den tiden gick båten (någon av "Korsholmarna") från Inre hamnen. Jag var då 11–12 år. [...] I början av 1980-talet åkte jag med egen familj varje sportlov till fjällvärlden. [...] Kontakterna är idag obefintliga och det har inte blivit många resor. I år åkte min man och jag över med den nya färjan utan landstigning i Umeå. Nu består nöjet mest av att äta gott. (Kvinna f. 1941)

Passagerartrafiken nådde sin kulmen på 1980- och 1990-talen, då över en miljon människor årligen tog sig över Kvarken. Många minns de billiga resorna och de fullbokade färjorna.

En sommar firade Vasabåtarna jubileum och biljetterna var billiga, 9 mark tror jag en resa kostade. Då åkte vi flera gånger och jag köpte blåbärsglass på torget i Umeå. (Kvinna f. 1968)

Själva båtfärden var nöjet och informanterna berättar om resan som tidsfördriv, och om konferenser, julbords- och abikryssningar. Man minns räksmörgåsarna och köttbullarna i kafeterian och taxfree-godiset som citronlakrits, vingummi och hallonbåtar.

Svenska varor

Många har också rest över Kvarken för att shoppa i Umeå. En kvinna berättar om studentklänningen hon köpte, en annan om traditionen att med väninnorna alltid resa över före skolstarten. Närheten och att mycket kändes bekant kanske också bidrog till att man lät barnen åka i väg på egen hand.

Tänk mina kompisar och jag fick åka ensamma på dagsresa in till Umeå ren i 13-14-års åldern! (Kvinna f. 1967)

Alla tog sig inte in till Umeå utan hade i stället siktet inställt på Hamstermarket, en livsmedelsaffär i hamnen i Holmsund.

Hamstermarket i hamnen på svenska sidan var ett måste. Billigt smör, socker och andra vardagsvaror var länge synonymt med resan över Kvarken. (Kvinna f. 1968)

Att kunna köpa billigare vardagsvaror och sådant som inte gick att få tag på i Finland, bidrog till Hamstermarkets popularitet och till att affären etsat sig fast i minnet hos många informanter.

Vi hade med oss kylväska när vi tog båten över till Umeå på 80-talet. Väl framme i Holmsund sprang vi (och även många andra) till Hamstermarket för att hinna få de varor vi ville köpa. Mamma köpte Lätta och Bob-soft, medan chokladcigaretter(!) var det viktigaste för mig och mina kompisar. (Kvinna f. 1981)

Andra berättar om apelsinmarmelad, leverpastej, tunnbröd, mandelmassa och pulvervälling i storpack.

Sportlovsresor till svenska fjällen

Båtresan över Kvarken kunde också vara en etapp på vägen och många berättar om sportlovsresor till svenska fjällen på 1980- och 1990-talen. Lika mycket som sportlovsresorna kopplas ihop med minnen från de svenska skidorterna, verkar sportlovsveckan också förknippas med problem med att ta sig över Kvarken vintertid.

Vasa-Umeå Botnia Express 82 eller 83, sportlovsveckan. Vi skulle första gången upp till Hemavan o skida. En bit ut från Holmsund fastna vi i isen. Färden över tog 24h. Så länge tog det innan isbrytare kunde komma o ta loss oss den gången. (Man f. 1971)

Ibland var det vinden som ställde till det och många berättar om dramatiska resor:

... då havets vågor gick höga, matbrickorna och maten i serveringen nästan flög fram och tillbaka och man gungade fram och tillbaka då man gick med brickorna, många låg i sina hytter och kastade upp. (Kvinna f. 1968)

Tankar om framtiden

En fråga som engagerade var hur man ser på framtiden i Kvarkenområdet. Att det är viktigt med en förbindelse är alla överens om, men hur man bäst tar sig över Kvarken råder det delade meningar om. Den med jämna mellanrum återkommande debatten i media för och emot en bro avspeglar sig i frågelistsvaren.

Många skriver om det positiva som en bro skulle medföra, med nya möjligheter för handel, turism och arbetspendling. Samtidigt befarar man att miljöpåverkan i Kvarkens skärgård, Finlands enda naturobjekt på Unescos världsarvslista, skulle bli för stor.

Tanken på fast förbindelse över Kvarken har alltid lockat mig. Tänk att kunna sätta sig i bilen och efter en timmes bilresa vara framme i Umeå. I nyktrare stunder vet jag inte om jag skulle vara beredd att rösta för den med tanke på den stora inverkan på miljön ett sådant projekt skulle ha. (Kvinna f. 1951)

Andra tar bestämt avstånd från tanken på en fast landförbindelse.

Bygg inga broar!! Det är bara idioti. Bygg hellre fler färjor om det måste köras mera över Kvarken. (Man f. 1971)

Framtiden får utvisa hur kontakterna och resorna över Kvarken utvecklas. Tack till alla som svarade på frågelistan! ●

Pia Uppgård är arkivarie vid SLS.

Många minns nöjesresorna med fartyg som Vasabåtarnas "Botnia Express", här fotograferad i Vasklot hamn 1969. Foto: Rafael Olin. SLS/Rafael Olins fotosamling

5 FRÅGOR TILL Martin Hårdstedt

I april utkom boken Finlands svenska historia av Martin Hårdstedt, professor i historia vid Umeå universitet. Den sammanfattar en fyrdelad bokserie med samma namn som SLS gett ut tidigare.

Text: Michaela von Kügelgen

Den svenska författaren Martin Hårdstedt bor i Tavastehus och trivs bättre i Finland än i Sverige. "Finland är som Sverige fast lite mer vuxet."

Varför är Finlands svenska historia intressant?

– Det är intressant att det finns en språkgrupp och kanske till och med en kulturgrupp i Finland som så starkt binder ihop Sverige och Finland. Dessutom handlar det om vår gemensamma historia.

Hur var det att sammanfatta en hel bokserie?

– Det är fyra jättestora böcker, *Sveriges Österland, Riksdelen, Språkfrågan* och *Nationalstaten*, så det har varit en bildningsresa. Jag har läst mycket annat också för att komplettera. Det finns vissa saker som haltar i min bok som jag hoppas att någon justerar om femton år. Forskningen går alltid framåt.

Vad är det viktigaste man ska veta om Finlands svenska historia?

– Att Finland fick det västerländska kulturarvet, både när det gäller lagstiftning och religion. Det är också skälet till att det finns

en svenskspråkig minoritet. Därför är den aggressiva språkhållningen från Sannfinländarnas håll ohållbar. Man kan alltid diskutera vad man ska lära sig i skolan, men det verkar som att en del över huvud taget inte förstår den historiska kontinuiteten. Om inte Finland blivit en del av det svenska riket under medeltiden hade landet sannolikt varit en del av Östeuropa.

Finns det några historiska missförstånd hos allmänheten?

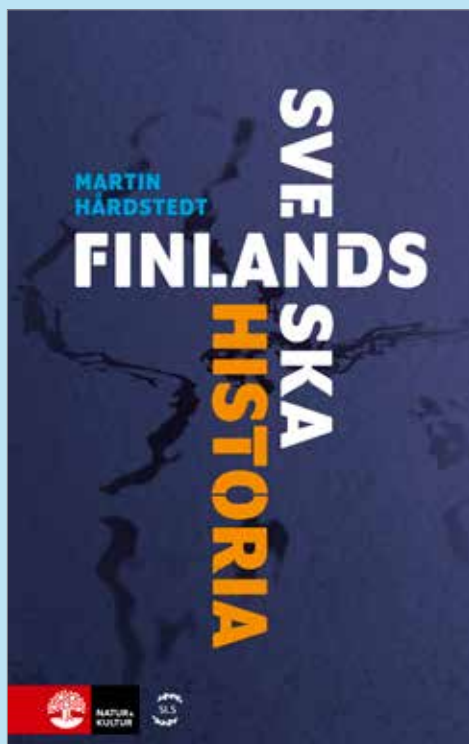
– Det mest klassiska som tyvärr odlas är att det var värre i Finland under svenska tiden än i Leopolds Kongo, och att Finland var en koloni. Det finns även dåliga kunskaper om att Finland väldigt sent, egentligen först under mellankrigstiden, blev ett finskspråkigt samhälle. Ibland kanske vi också överdriver språkfrågan. Före mitten av 1800-talet hade språket en mindre betydelse som identitetsskapare. Det blir lätt att vi i det förflutna söker efter sådant som intresserar oss i nuet.

Vad lärde du dig när du skrev boken?

– Att det svenska i Finland betyder olika saker i olika tider, vilket en professor i historia ju borde ha fattat. Att det finlands-svenska är geografiskt spritt och finns i alla samhällsklasser. Det är som Svenska folkpartiet – allt och inget. Sverige har länge klassats som storasyskon, men med tiden blir ålder mindre betydelsefullt. I dag är Finland i flera avseenden mer moget som samhälle, vilket tyvärr till en del beror på krig och elände. ●

Nytt ur SLS utgivning

VÅREN 2023

MARTIN HÅRDSTEDT

Finlands svenska historia

Hur ser Finlands svenska historia ut? Är det politiken, makten, språket eller kulturen som väger tyngst?

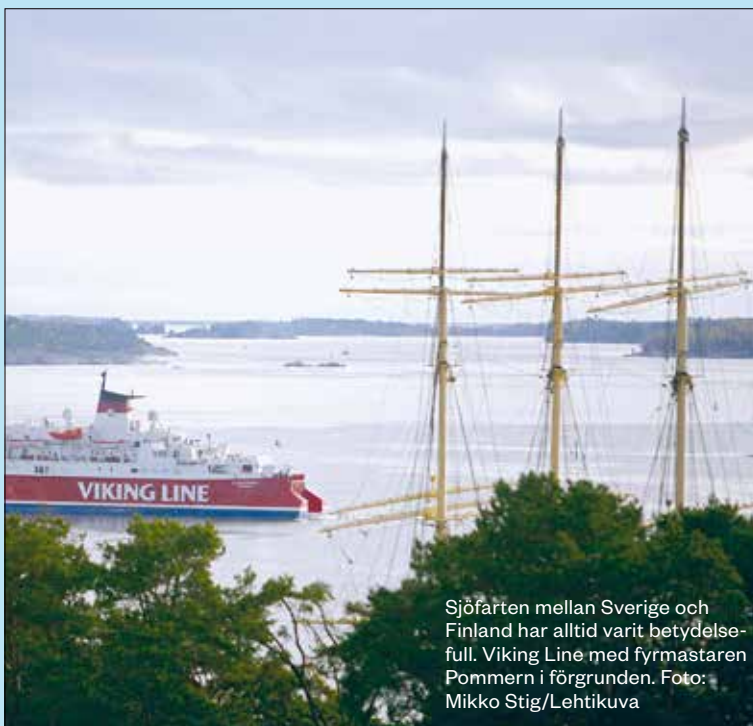
Martin Hårdstedt sammanfattar här Finlands över tusenåriga svenska historia, från integrationen i det svenska riket och riksprängningen 1809 till Ålandsfrågan och dagens språkpolitiska utmaningar. Hur syns det svenska inflytandet i Finland, hur har relationen till Sverige utvecklats och vad symboliserar svenskspråkig identitet då och nu?

Hårdstedt tecknar Finlands svenska historia som en del av hela Finlands historia men samtidigt som en viktig del av Sveriges, och Nordens, historia. Det blir inte bara en berättelse utan flera, som innebär vitt skilda saker i olika tider.

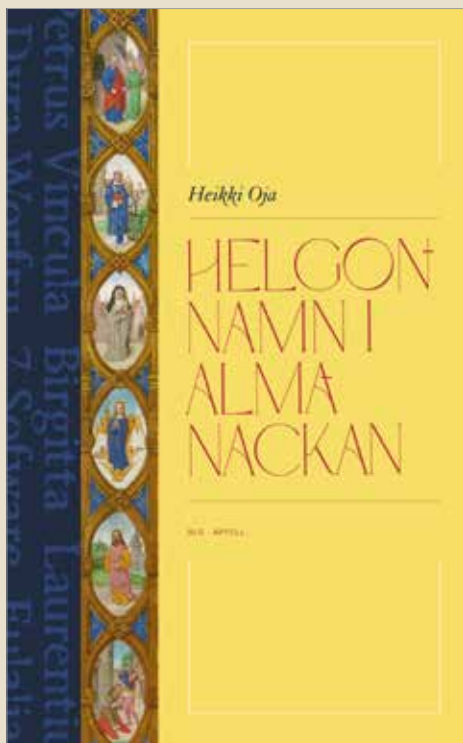
359 s., inbunden, illustrerad, cirka 28 euro. ISBN: 978-951-583-577-2. Omslag: Antti Pokela. Utges i Sverige i samarbete med Natur & Kultur.

Mötet mellan korsfararna under Erik den heliges ledning och finnarna. Mässingsplåten pryder Sankt Henriks sarkofag. Foto: Museiverket

Sjöfarten mellan Sverige och Finland har alltid varit betydelsefull. Viking Line med fyrmastaren Pommern i förgrunden. Foto: Mikko Stig/Lehtikuva

HEIKKI OJA

Helgonnamn i almanackan

Här möter läsaren bekanta namn som Birgitta, Henrik och Klara, men också bortglömda helgon som Adalgunda, Quirinus och Corona. Många namn i dagens almanacka har sin bakgrund i den medeltida kyrkans helgonkalender och firandet av helgonens dödsdagar. Helgdagar som midsommar och Mikaelidagen, eller sjuovardagen och Luciadagen, är också de påminnelser om helgon.

I den rikligt illustrerade boken tar Heikki Oja upp omkring 800 helgon och legender som förknippas med dem. Helgonen presenteras i datumordning från nyårsdagen till nyårsafton, och med finns även rörliga helgdagar som påsken. Förutom martyrerna ingår också namn på bibliska personer, biskopar, påvar och kungligheter. De flesta namnen har funnits med i tryckta svenska almanackor och kalendrar på 1500–1700-talet.

321 s., inbunden, illustrerad, cirkapris 29 euro. ISBN: 978-951-583-575-8. Omslag: Antti Pokela. Översättning: Heikki Oja & Karl Johan Donner. Utges i Sverige i samarbete med Appell Förlag.

Den okände von Wright

Tidskritik och andra texter av Georg Henrik von Wright 1926–1997

Utg. Joel Backström & Thomas Wallgren

Vad berättar Georg Henrik von Wrights återupptäckta texter om hans författarskap och om vår tid? *Den okände von Wright* lyfter fram nya sidor av den nordiska filosofins superstjärna och hans samhällsengagemang, och ger tankeväckande infallsvinklar på hans verk och deras genomslag.

Här samlas ett femtiotal texter: essäer, insändare och intervjuer om allt från existentiella frågor till kapprustning och skönlitteratur. Boken visar också kontroversiella sidor av von Wright, såsom hans insats som krigspropagandist. Många av texterna har fallit i glömska – inte minst för att von Wright själv senare förbigick dem med tystnad. I inledningen och kommentarerna ger Joel Backström och Thomas Wallgren perspektiv och diskuterar den kontext där texterna växt fram.

464 s., inbunden, illustrerad, cirkapris 28 euro. ISBN: 978-951-583-578-9. Omslag: Antti Pokela. Utges i Sverige i samarbete med Appell Förlag. Läs e-boken gratis på sls.fi.

SLS utgivning kan köpas i väl sorterade bokhandlar och i Vetenskapsbokhandeln (tiedekirja.fi) i Helsingfors.

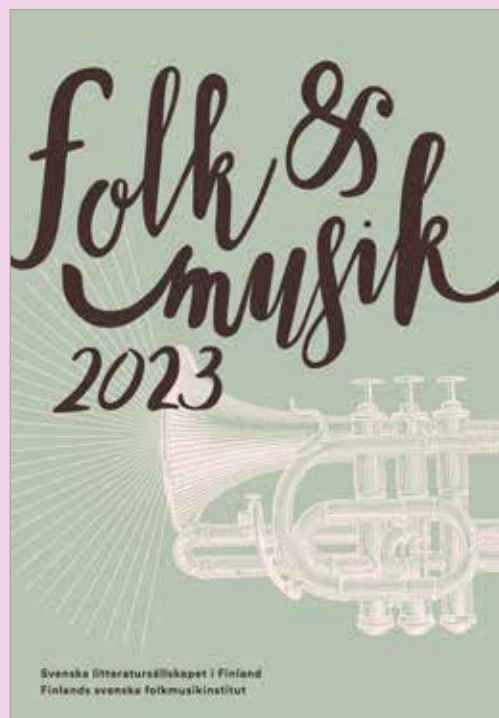
VILLE KIVIMÄKI

Sargade själar

De finska soldaternas krigstrauman 1939–1945

Under andra världskriget vårdades omkring 18 000 finska soldater för sina psykiska skador. Vilka var de, vad hade de tvingats uppleva, och vad hände efter att de passerat bristningsgränsen? De traumatiserade soldaternas upplevelser har länge sökt sin plats i den traditionella historieskrivningen. I sin prisbelönta bok, som nu översatts till svenska, berättar Ville Kivimäki deras historia. Med hjälp av mängder av patientjournaler och soldaternas berättelser kartlägger han de psykiska reaktionerna och visar vilken betydelse frontgemenskapen och de höga idealen hade för den mentala hälsan. Militärväsendets och militärpsykiatriens syn på psykiska krigsskador står också i fokus, liksom de olika behandlingsmetoderna – allt från arbetsterapi till elchocker.

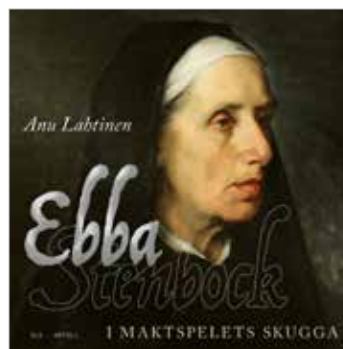
448 s., inbunden, illustrerad, cirka pris 29 euro. ISBN: 978-951-583-576-5. Omslag: Antti Pokela. Översättning: Camilla Frostell. Utges i Sverige i samarbete med Appell Förlag.

Folk och musik 2023

Årets nummer innehåller artiklar av Alf Arvidsson, Daniel Fredriksson, Johanna Björkholm och Tom Forsman som föreläste på webinarieret *Folkmusik som källa till inspiration och identifikation* den 10 november 2022. Numret innehåller även en recension av boken *Lange leiken – heile Noregs instrument* av Bjørn Aksdal och Elisabeth Kværne, recensions-skrivent är instrumentforskaren Rauno Nieminen. En presentation av Institutet för språk och folkminnen i Uppsala, med fokus på deras material om folkmusik, ingår också.

Läs tidskriften gratis på fom.journal.fi.

NU SOM LJUDBOK!

Anu Lahtinen's *Ebba Stenbock. I maktspels skugga* utkom som tryckt bok hösten 2022. Nu kan du också lyssna på den medryckande biografien, som finns hos de vanligaste ljudbokstjänsterna. Inläst av Nina Hukkinen. Översättning: Heidi Granqvist.

Historiska recept i urval

Utg. Maren Jonasson

Historiska recept i urval tar dig på en kulinarisk smakresa två-trehundra år bakåt i tiden. Varför tog man fyrtio ägg till en mandeltårta? Åt man faktiskt makaroner till middag? Och hur såg det påhittiga matfusket ut? Här kan hobbykocken hämta inspiration till att fördomsfritt experimentera med råvaror, kryddor och oväntade smakkombinationer.

Boken innehåller 111 recept, råd och huskurer ur sex receptsamlingar från adessläkter och högreståndshem i Sverige och Finland mellan 1720 och 1850. Recepten omfattar allt från inläggningar, pudingar, kakor och pastejer till fisk och skaldjur, kött, rotfrukter och drycker. Huskurer och instruktioner för färgning och fläckborttagning ingår också.

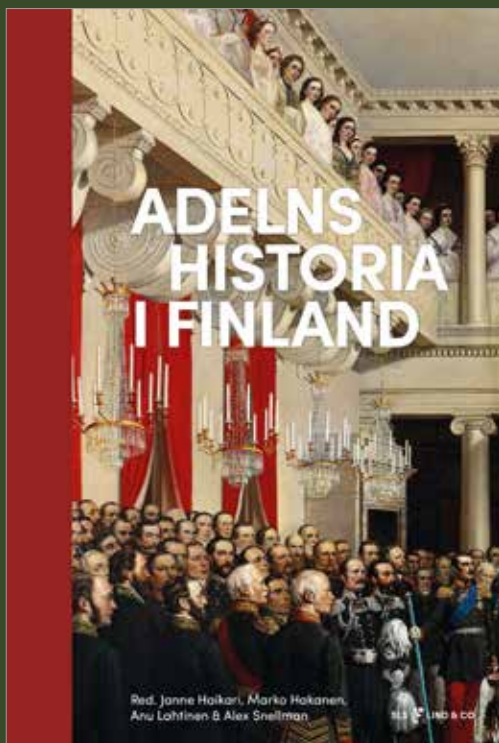
Med inledning av Richard Tellström, docent i måltidskunskap.

Ca 130 s., inbunden, illustrerad, cirkapris 20 euro.

Utkommer i september. ISBN: 978-951-583-595-6.

Omslag och illustrationer: SaraMara. Utkommer i Sverige i samarbete med Appell Förlag.

SLS utgivning kan köpas i välsorterade bokhandlar och i Vetenskapsbokhandeln (tiedekirja.fi) i Helsingfors.

Adelns historia i Finland

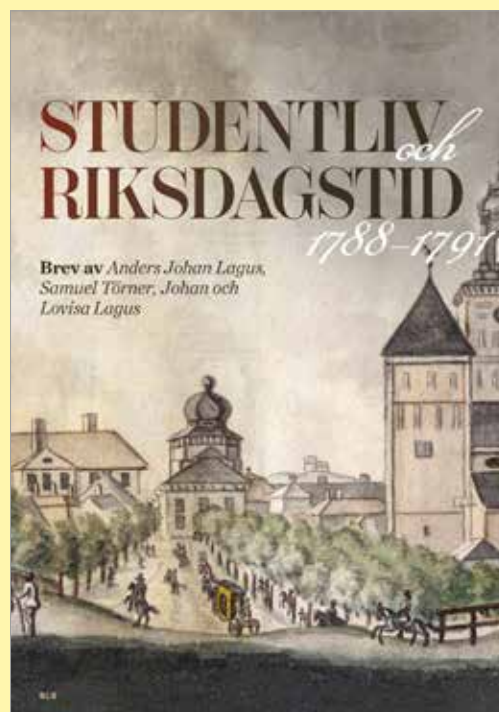
Red. Janne Haikari, Marko Hakanen, Anu Lahtinen & Alex Snellman

Adeln i Finland har befunnit sig i händelsernas centrum i åtskilliga århundraden. Som svenska rikets lojala försvarare och regentens högra hand ägnade de sig åt politiska spel och strategiskt planerade äktenskap, men också åt bildning, konst och socialt ansvar.

Hur såg vardagslivet ut på herrgårdarna? Boken skildrar ståndsmässig uppfostran, ritualer vid stora livshändelser och viktiga släktnätverk, men också byggnadskultur och konsumtion. Samtidigt ledde den överdådiga livsstilen ofta till ekonomiska bekymmer.

Bokens elva författare följer frälset och adeln i den östra riksdelen ända fram till 1919 när adlandet förbjöds i den nya republiken Finland.

Ca 500 s., inbunden, illustrerad, cirka pris 29 euro.
Utkommer i september. ISBN: 978-951-583-594-9.
Omslag: Maria Appelberg. Översättning: Mattias Huss.
Utges i Sverige i samarbete med Lind & Co.

Studentliv och riksdagstid 1788-1791

Brev av Anders Johan Lagus, Samuel Törner, Johan och Lovisa Lagus

Den unga studenten Anders Johan Lagus korrespondens ger nya inblickar i de akademiska studiernas vardag och ideal vid Uppsala universitet under Gustav III:s tid. Han framhäver gärna sin flit och beläsenhet i sina brev till föräldrarna Johan och Lovisa Lagus. Också Samuel Törner, Anders Johans informator, är mån om att föra fram sin elevs framgångar, även om han stundvis klagar på ynglingens slösaktiga leverne och bristande studieintresse.

I den Laguska familjekorrespondensen ingår också kyrkoherden Johan Lagus ögonvittnesskildringar från 1789 års riksdag där han deltog som representant för prästeståndet. I rapporterna hem till Idensalmi varvas riksdagens stora frågor och konflikter med vardagliga bekymmer och skvaller från huvudstaden.

Med inledning av historikern Rainer Knapas.

Omslag: Antti Pokela. E-boken utkommer gratis på sls.fi i november.

Bierleckens Tiuflige Brand /

Emellan ett Unge Paar / hvilken är vptände

Swer

Booktryckaren / Ehreborn / Achtat och Konsthetsaren /

Herrn Dawidh

Sampt

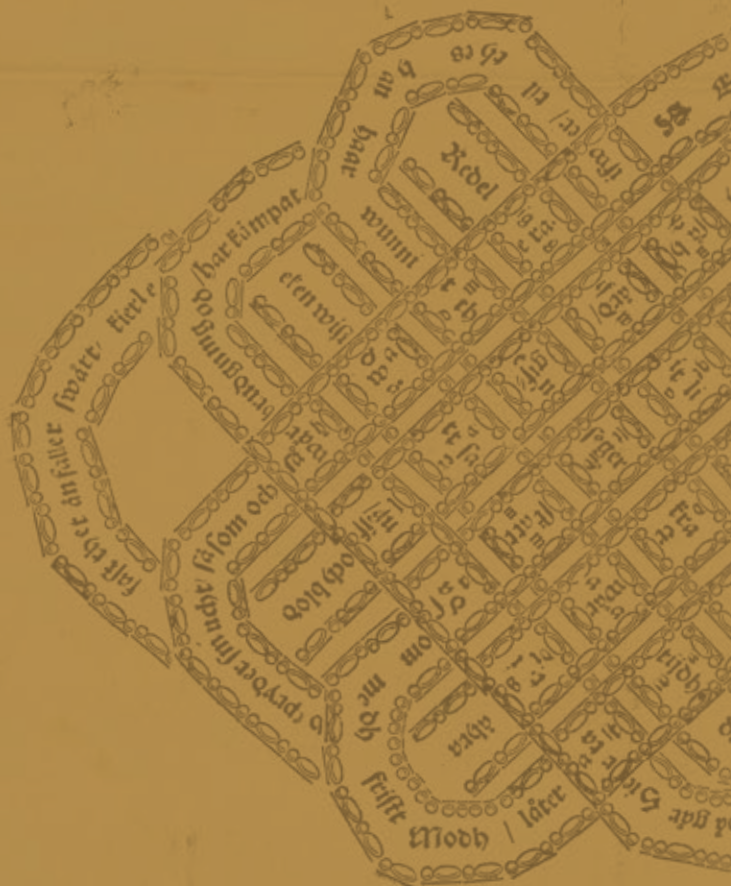
Ehreborne / Gudhsfruchtige och mycket

J. Margareta Magd

Hvilket vthi det Hogtlofwade Treesaldighes Rampn / med
hijwistande / medh Achta Band Zieratligen fästes i
den 29 Sept, Anno 1

Syrach. 26. v. 16.

Hijh Qwinna gläder sin Man / och
i förnufteliga medh honom ringår /
i honom hans Dierta.
Hijn ting är tkrare på Jordenne än
Qwinna.

Anna Perälä

BOKTRYCKARNAS ÄDLA KONST

Persondikter 1605–1764

Kranzen
Han till minne bör
För then Adla Konst
han drifvit

BLÅ - APPELL

ANNA PERÄLÄ

Boktryckarnas ädla konst

Persondikter 1605–1764

I *Boktryckarnas ädla konst* presenterar bokhistorikern Anna Perälä 281 tillfällesdikter skrivna för boktryckarna och deras gesäller. Persondiktningen som genre blev omätligt populär under den svenska stormaktstiden. De deklamerades på bröllop och begravingar, när någon firade sin namnsdag, fick sin magisterkrans eller avancerade inom sitt yrke.

Vad berättar tillfällesdikterna om boktryckarnas liv och det konstnärliga hantverket? Vem skrev dem och vem fick motta dem? Boken ger en fascinerande bild av boktryckarnas bransch. Uttrycket "den ädla boktryckarkonsten" förekommer ofta i dikterna och syftar på den kunskap, dygd och upplysning som boktryckarna förmedlade till läsarna. I boken ingår också ett stort antal bilder som visar betydelsen av typografi och dekorativa inslag.

Ca 200 s., inbunden, illustrerad, cirka 25 euro. Utkommer i oktober. ISBN: 978-951-583-592-5. Omslag: Antti Pokela. Översättning: Heidi Granqvist. Utges i Sverige i samarbete med Appell Förlag.

Bröllopsdikt till boktryckaren "Dawidh Kämpe Sampt Ehreborne Gudhfuchtige och mycket Dygderijka Jungfrw J. Margareta Magdalena Ebert", Stockholm 1681. Bilden finns på Kungliga biblioteket i Stockholm.

MUSIK

Foto: Tuomas Tenkanen.

LAPUA-UUSI-GUINEA

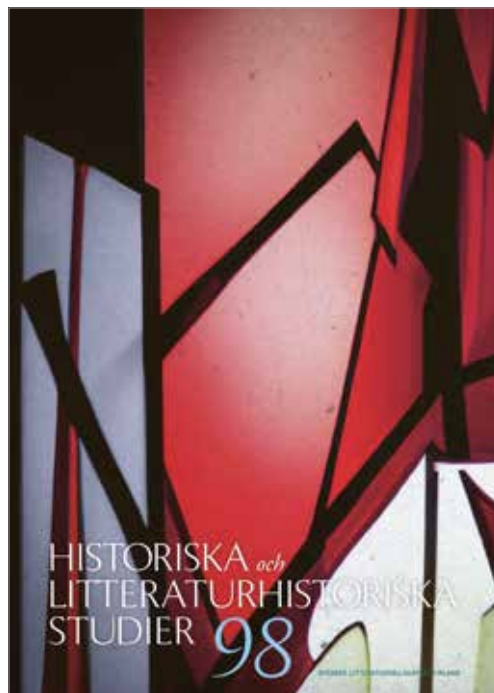
Taklax/remix

Folkmusik från Finlands svensksbygder 40

På *Taklax/remix* presenterar Lapua-Uusi-Guinea musik av fiolspelmannen Johan Erik Taklax (1856–1948) från Korsnäs i Österbotten. Hans låtar spelades in på fonograf 1930 och utmärks av en speciell melodisk och harmonisk komplexitet, som har inspirerat såväl folkmusiker som konstmusiker till nytolkningar. Lapua-Uusi-Guineas egna arrangemang tar intryck av musik från olika delar av världen och från musikhistoriska förlagor i form av Erik Satie-influenser, barockmusik och till och med rock och jazz.

Sextetten består av: Santeri Kaipainen (piano och arrangör), Anna Kinnunen (fiol och sång), Oona Yli-perttula (fiol), Jenna Hiipakka (dragspel), Aapo Nieminen (gitarr) och Veli-Matti Silanterä (kontrabas).

Cd, cirka 15 euro, finns också på musikströmningstjänster. Utkommer i oktober.

Historiska och litteraturhistoriska studier 98

Red. Anna Biström & Jens Grandell

Fria och ofria ord är årets tema i en rad artiklar, essäer och översikter. Tidningscensur och -polemik i storfurstendömet Finland studeras med utgångspunkt i historien kring Alexander Armfelt respektive Michail Borodkin. Antifascismens olika sidor spåras i politisk satir och i en barnroman av Tove Jansson. Dessutom utforskas flerspråkigheten i Leo Ågrens inbördeskrigsskildring *Fädrens blod*, frihet och bundenhet i det bibliskt klingande språket hos Solveig von Schoultz samt muntlighet och minne utifrån J. L. Runebergs "Döbeln vid Jutas". I årsboken ingår även Sirpa Kähkönsens festtal från SLS årshögtid.

Ca 240 s., häftad, cirka 24 euro. Utkommer i september. ISBN: 978-951-583-593-2. Omslag: Antti Pokela. E-boken utkommer gratis på hlsjournal.fi.

SLS utgivning kan köpas i välsorterade bokhandlar och i Vetenskapsbokhandeln (tiedekirja.fi) i Helsingfors.

Vetenskaps- karnevalen

I VASA

17-18.11.2023

Träffa forskare på stan!

Vasa fylls av fascinerande forskning – i november har du chansen att höra forskare berätta om sina spännande vetenskapliga rön. Delta på plats eller via stream.

Vetenskapskarnevalen är ett populärvetenskapligt, flerspråkigt evenemang för alla. Vi bjuder på sammanlagt 36 timmar diskussioner, intervjuer och presentationer på tre scener i centrum av Vasa.

Spara 17-18.11 i kalendern redan nu!
Mer info hittar du på vetenskapskarnevalen.fi.

Prenumerera på SLS nyhetsbrev!

Vårt nyhetsbrev innehåller information om det senaste som pågår hos oss – från boknyheter till forskningsrön och pärlor ur SLS arkiv. Du kan prenumerera på nyhetsbrevet genom att fylla i ett formulär på sls.fi, eller skicka ett e-postmeddelande med rubriken "SLS nyhetsbrev" till nyhetsbrev@sls.fi.

Vill du bli medlem i SLS?

Du kan ansöka om medlemskap via sls.fi eller genom att skicka in en ansökan till adressen nedan. Som medlem får du SLS medlemstidning *Källan* och årsboken *Historiska och litteraturhistoriska studier gratis* samt 50 % rabatt på ett exemplar av varje bok i SLS skriftserie (om ej annat anges). Medlemsavgifter: årsmedlemmar 25 euro, ständigt medlemskap 800 euro.

Beställ *Källan* gratis!

SLS tidning *Källan* utkommer två gånger om året. Du kan beställa hem gratis exemplar av *Källan* eller prenumerera kostnadsfritt på tidningen. För beställningar, skriv till info@sls.fi eller ring 09 618 777.

SVENSKA LITTERATURSÄLLSKAPET I FINLAND

PB 158, 00171 Helsingfors
(besöksadress: Riddaregatan 5, Helsingfors)
Öppet vardagar 9.00–16.00

SLS I VASA

Handelsplanaden 23, 65100 Vasa
Öppet tisdag–torsdag 10.00–16.00

Tfn 09 618 777 (gemensam växel)
info@sls.fi sls.fi